

Diplomacija u granicama prava: Hrvatska i Bosna i Hercegovina

*Ivan Padjen**

<http://doi.org/10.31297/hkju.20.2.7>

UDK 341.382(497.5:497.6)

Preliminary scientific report / prethodno znanstveno priopćenje

Received / primljeno: 8. 2. 2020.

Accepted / prihvaćeno: 1. 6. 2020.

Glavni je problem priopćenja vanjska politika Republike Hrvatske (RH) u vezi s Ustavom BiH jer nedovoljno pridonosi rješavanju društvenih, političkih, ekonomskih, kulturnih itd. slabosti Bosne i Hercegovine (BiH) koje mogu i trebaju biti rješavane unutar prava. Ta je politika nedovoljno uspješna jer nije državna, nego strančarska. Matica politike je narodnjačka, tj. etnička. Alternativa zanemaruje činjenicu da je RH, kao stranka Daytonskog mirovnog sporazuma, čiji je dio Ustav BiH, internacionalnim pravom ovlaštena zahtijevati od drugih stranaka, uključujući BiH, da poštuju i primijene Sporazum. Sporedni je problem priopćenja nedostatna znanstvena spoznaja glavnog problema. Posljedica je pomanjkanja interesa pravnih znanstvenika u RH i previda pravnih slabosti politike. Temeljna je svrha priopćenja priprema istraživačkog projekta unutar integralne pravne znanosti dopunjene izvornom pravnom dogmatikom i pri-

* Prof. dr. sc. Ivan Padjen, umirovljeni redoviti profesor prava, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska (Retired Professor of Law, Senior Fellow in Political Science, Faculty of Political Science, University of Zagreb, Faculty of Law, University of Rijeka, Croatia, e-mail: ivan.l.padjen@gmail.com)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7606-2337>

lagodenom pravopolitičkom analizom. Hipoteze, koje su dijelom ispitane, pripisuju politiku uvjetima te predviđaju razvoj problema ako se politika ne promijeni i ako se promijeni u skladu s prijedlogom izloženim u priopćenju.

Ključne riječi: vanjska politika Republike Hrvatske, Ustav Bosne i Hercegovine, Daytonski mirovni sporazum, pravo i politika, država, puk, nacija

1. Okvir istraživanja**

1.1. Problemi

1.1.1. Glavni je problem priopćenja, po prirodi praktični, vanjska politika Republike Hrvatske (RH) u vezi s Ustavom Bosne i Hercegovine (BiH) jer nedovoljno pridonosi rješavanju društvenih, političkih, ekonomskih, kulturnih itd. slabosti Bosne i Hercegovine (BiH) koje mogu i trebaju biti rješavane unutar prava. Ta je politika nedovoljno uspješna jer, ukratko, nije državna. Nije po tome što: prvo, nije jedinstvena, nego je strančarska (tč. 2.2.1.); drugo, matica vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH nije politika države, nego naroda prema drugom dijelu toga istog naroda (tč. 2.2.2.); treće, matica nije politika prema državi, nego prema narodu, odnosno narodima (tč. 2.2.3.); četvrto, ni alternativna politika nije državna jer ne izvršava internacionalna prava i dužnosti RH u vezi s Ustavom BiH (tč. 2.2.4.); kao posljedica svega navedenog vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH ne vodi računa o glavnoj zadaći države, a to je opstanak RH (tč. 2.2.5.).

1.1.2. Sporedni je problem priopćenja, po prirodi teorijski, nedostatna – podrobno: nepostojeća ili neodgovarajuća – znanstvena spoznaja glavnog problema.

(a) Po mjerodavnom katalogu (PFSZ, 2020), vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH predmet je samo jednoga znanstvenog rada čiji je autor stalni zaposlenik znanstveno-nastavne ili znanstvene ustanove sa sjedištem u RH, i to autora koji je bio, među ostalim, ministar vanjskih poslova RH (Šimonović, 2005). Rad drži, slično ovom priopćenju (tč. 2.5.c), da

** Dopunjeno priopćenje na godišnjoj znanstvenoj konferenciji Akademije pravnih znanosti Hrvatske i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru »Suradnja pravne znanosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini: Aktualne teme« (Mostar: Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, 24. – 25. listopada 2019.).

BiH, koja je Ustavom BiH sastavljena od dvaju entiteta, tj. Federacije BiH i Republike Srpske, ima izgleda za opstanak i razvoj ako je preustrojena. Pritom nalazi ohrabrujućim prijedlog Biskupske konferencije BiH (2005) »čija bit je prijenos vlasti s entiteta na središnju i na lokalne razine i svođenje četiri razine državne uprave na tri« (Šimonović, 2005, str. 118). No citirani rad ne spominje – pa se može zaključiti da, za razliku od ovog priopćenja (tč. 2.2., tč. 2.3.1.), ne nalazi problematičnim – sljedeći dio prijedloga Biskupske konferencije BiH (2005): »u svakom od četiri kantona, odnosno regije ili federalne jedinice, svaki konstitutivni narod mora imati najmanje 30 posto udjela u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, kako nikada pripadnici jednoga naroda ne bi mogli nadglasati pripadnike druga dva naroda.«

(b) Katalog ne navodi drugi nezaobilazni rad, a to je knjiga nekadašnjega sveučilišnog nastavnika prava RH, a nakon toga vodećeg političara i suca Ustavnog suda RH o Hrvatskoj zajednici Herceg-Bosni i reorganizaciji BiH (Arlović, 2017, str. 231–235). Knjiga, koja je u RH smatrana toliko važnom da je plaćen njezin prijevod na engleski, također drži da BiH treba reorganizirati na temelju odredaba Ustava BiH o konstitutivnosti triju najbrojnijih naroda BiH.

(c) Ostali radovi o Ustavu BiH koji su objavljeni u RH, a navedeni u Katalogu djela radovi su pravnih znanstvenika iz BiH (Ademović, 2012; Bakšić-Muftić, 2005; Miljko, 2006; Zovko, 2012) ili nepravnik (Hrvatska revija, 2005, str. 12–26, 27–34, 35–40). Činjenica da su navedeni pravnoznanstveni radovi, uz dvije iznimke, koje su pisali stalni nastavnici sveučilišta u BiH upućuje na to da RH ili spoznaje tih nastavnika – barem onih hrvatske narodnosti – drži dovoljnima za vođenje politike u vezi s Ustavom BiH ili da RH znanstvene spoznaje Ustava BiH uopće ne treba. Da je potonje vjerojatnije, pokazuje činjenica da je samo jedan od svih navedenih radova objavljen u protekle četiri godine, a uz njega samo su još dva objavljena u proteklih deset godina.

(d) U ocjeni postojećih znanstvenih spoznaja vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH ne previđa se hrvatska politologija (tč. 2.2.2.b, 2.2.3.b, 2.3.1.c). No malobrojni hrvatski politolozi koji daju doprinos i pravnoj znanosti nisu dosad dali takav doprinos izučavanju problema ovog priopćenja.

1.2. Svrhe

(a) Prvotna je svrha priopćenja spoznaja. Podrobno, stjecanje spoznaja koje su dovoljne za nacrt cjelovitog istraživanja koje, po prirodi problema,

zbog svoje opsežnosti ne može biti izvedeno u ovom radu. Pritom je nakanana da spoznaje izložene u ovom okviru (tč. 1.) budu izvoran doprinos pravnoj znanosti, da iste ili približno iste razine budu spoznaje i ocjene hrvatskih odluka u vezi s Ustavom BiH (tč. 2.1. – 2.2.) te doktrinarnih uvjeta tih odluka (tč. 2.3.2.), a da spoznaje preostalih uvjeta (tč. 2.3.1., 2.3.3.), vjerojatnih budućih uvjeta i odluka (tč. 2.4.) i prijedlozi alternativnih odluka (tč. 2.5.) budu prethodni doprinos pravnoj znanosti. Iako je priopćenje izvedeno kao prinos integralnoj pravnoj znanosti (tč. 1.3.1.), tč. 1., 2.1. – 2.2. i 2.3.1., prinos su ponajprije teoriji prava i države, a tč. 2.2. i 2.3. internacionalnom pravu i ustavnom pravu. Tč. 1. i tč. 2.1. – 2.2. su *de lege lata*, tč. 2.3. – 2.4. su prijelazne, a tč. 2.5. je *de lege ferenda*.

(b) Tek je drugotna svrha priopćenja odluka; detaljno, da bude prijedlog pravnog okvira unutar kojega je pravno dopušteno i pravno potrebno voditi hrvatsku vanjsku politiku u vezi s Ustavom BiH.

1.3. Pretpostavke

1.3.1. *Teorija/metodologija*. Ovo je priopćenje izvedeno, a kao nacrt cjelovitog istraživanja uključuje prijedlog da ono bude izvedeno, unutar teorije/metodologije koju čini integralna pravna znanost (Visković, 1982, str. 33–70; Padjen, 2015, str. 1–55, 213–54) dopunjena dvama problemskim usmjerenjima. To su izvorna pravna dogmatika (Herberger, 1981; 1992) i političkopravna analiza (Lasswell, 1992). Potonja uključuje historijski institucionalizam Maxa Webera (Morrison, 1962). Prilagođena je kontinentalnoeuropskom pravu (Padjen, 2015, 2020; Lalić Novak, 2010; 2016), tako da sadržava:

(a) okvir istraživanja koji određuje (1.1.) probleme, (1.2.) svrhe, (1.3.) pretpostavke koje uključuju, ovdje najvažnije, (1.3.1.) teoriju/metodologiju, (1.3.2.) teorijske postavke, (1.3.3.) izbor postavki, (1.3.4.) temeljne vrijednosti i (1.4.) hipoteze

(b) izvedbu istraživanja koja (2.1.) izabire ustavna i/ili druga stroga načela (*jus strictum*) u skladu s vrijednostima kao temelj ocjene politika; (2.2.) opisuje politike RH u vezi s Ustavom BiH te ih ocjenjuje kao sukladne (*infra*), protivne (*contra*) ili izvanjske (*praeter*) načelima i vrijednostima; (2.3.) pripisuje politike uvjetima; (2.4.) predviđa buduće uvjete i vjerojatne politike te potonje ocjenjuje na temelju načela i vrijednosti; (2.5.) predlaže, pod predvidivim uvjetima, alternativne politike koje su više od onih vjerojatnih u skladu s načelima; (2.6.) zaključuje istraživanje.

1.3.2. *Teorijske postavke.* (a) Izabrana teorija/metodologija uključuje pretpostavku da je svaka društvena pojava jedinstvena i neponovljiva te da su stoga temeljne postavke o društvu, tj. temeljni pojmovi (npr. djelatnika, djelovanja, prava, države, institucije itd.) i temeljni sudovi (npr. društveni zakoni, mjerila ocjenjivanja), idealtipovi (Weber, 1968, str. 190–214; Saegesser, 1975; Burger, 1976, str. 115–140; Padjen, 2015, str. 238–239). To su postavke koje su mjera mogućih stanja u društvu, primjerice, je li nešto grad i je li zbivanje urbanizacija. Stvorene su izdvajanjem nekih karakteristika određene pojave (npr. naselja, tržnice, raskrižja, obrti, samouprava) i njihovim međusobnim povezivanjem, zanemarivanjem drugih karakteristika iste pojave (npr. utvrda, luka, kazalište) te povezivanjem sa sličnim karakteristikama drugih pojava u postavke (npr. pojam grada, sud o urbanizaciji). Idealtipovi su više ili manje korisni za svakodnevnu ili znanstvenu spoznaju društva. Dakle, temeljne postavke o društvu ne mogu biti ni istinite ili neistinite ni obvezatne ili neobvezatne. Izrada temeljnih postavki teorijska je funkcija društvene znanosti (npr. teorije prava i države kao funkcije pravne znanosti).

(b) Postavka o društvu može biti upotrijebljena kao znanstvena, tj. kao opis (npr. razvoja prava u RH 1990. – 2020.) ili propis (npr. izgradnje zida). Izrada takvih postavki funkcija je znanosti u užem smislu (u pravnoj znanosti ponajprije pravne dogmatike). Takva je upotreba korisna ako se odnosi na slične pojave unutar zatvorenog skupa sličnih pojava, tj. sustava (npr. hrvatske privrede 2015. – 2019.). No, čak tako upotrijebljene, nerijetko su sporne zbog toga što im predmet, tj. pojave u zatvorenom skupu, nije (po nekima i ne može biti) dovoljno određen ili zbog toga što (po nekima neizbježno) pretpostavljaju temeljne postavke, stoga nenamjeravano preuzimaju njihova značenja (mjera, pretpostavki, propisa).

1.3.3. *Izbor postavki.* (a) Pravna znanost u svojoj funkciji *de lege ferenda*, tj. pravne politike, ocjenjuje određenu politiku, odnosno odluku kao sukladnu, protivnu ili izvanjsku određenom mjerilu (pravilu, vrijednosti, načelu, ustanovi ili dr.); ukratko kao politiku, odnosno odluku *infra, contra* ili *praeter* mjerila. S obzirom na to da su temeljne postavke o društvu, a (barem po nekima) to su (u nekoj mjeri) i postavke društvenih znanosti u užem smislu, mjere, prvi je metodički zadatak ovog istraživanja, čija je glavna funkcija pravna politika, izbor postavki koje će služiti kao mjerila za ocjenu politika, odnosno političkih odluka (tč. 1.3.4., 2.1.).

(b) Onaj tko ocjenjuje politiku, odnosno odluku, ili priprema takvu ocjenu kao savjetnik, ima nerijetko mogućnost izbora između ne samo dvaju ili više ustavnih i/ili drugih strogih mjerila istoga pravnog poretka (npr. hrvat-

skog, internacionalnog, EU-a, Europske konvencije za ljudska prava) kao temelja za ocjenu politike, odnosno odluke nego i između dvaju pravnih poredaka ili više njih. Ta mogućnost izbora barem je tolika da u određenoj okolnosti daje prednost jednomu od dvaju poredaka ili dvaju mjerila (npr. jednakosti svakoga ili ravnopravnosti spolova kao ustavnim vrijednostima čl. 3. Ustava RH). Taj je izbor u pravu također potrebno opravdati, što je moguće samo pozivom na mjerila koja su važnija od ustavnih i/ili drugih strogih mjerila koja su ovdje nazivana temeljnim vrijednostima ili načelima (dalje u tekstu: temeljne vrijednosti).

(c) Stoga prvi zadatak uključuje dva podrobnija. Prvi je postulacija temeljnih vrijednosti. Po sadržaju jesu ili mogu biti temeljni pojmovi ili temeljni sudovi (tč. 1.3.2.a). Mogu biti, ali često nisu izričita mjerila pozitivnog prava (npr. neka od općih načela prava priznatih od civiliziranih nacija u smislu čl. 38/1/c. Statuta Internacionalnog suda, npr. načelo obrazlaganja presuda) ili uopće nisu mjerila pozitivnog prava iako su, po nekima, nužna pretpostavka pozitivnog prava (npr. država kao vrijednost u tč. 1.3.4.c). Drugi je podrobniji zadatak izbor, u okviru temeljnih vrijednosti, između ustavnih i/ili drugih strogih pravnih mjerila. Ta jesu mjerila pozitivnog prava.

(d) Ustavna i/ili druga stroga mjerila služe neposredno za ocjenu politike, odnosno odluke, a temeljne vrijednosti služe za to u prvom redu posredno, preko ustavnih i/ili drugih strogih mjerila. Tek u drugome, kad su od njih različita, temeljne vrijednosti mogu služiti i neposredno za ocjenu politike, odnosno odluke.

(e) Temeljne vrijednosti u ovom su priopćenju te u predloženom istraživanju postulirane – a ne dokazivane – zato da se izbjegne beskonačno izvođenje temeljne vrijednosti iz njoj sve viših vrijednosti (Lasswell, 1992, str. 17, 19–20, 34–35). No postulacija nije proizvoljna jer je ograničena ostalim sastojcima istraživanja.

(f) Funkcija *de lege ferenda*, tj. pravna politika, pretpostavlja poznavanje uvjeta vjerojatnih budućih odluka, a poznavanje tih uvjeta pretpostavlja pripisivanje ne samo vjerojatnih nego i prošlih odluka uvjetima. Ti uvjeti mogu biti razlozi i/ili uzroci. Razlog je očekivanje ili propis da se na određen način djeluje. Uzrok je zbivanje koje kao posljedica u pojedinom slučaju (ali ne i u drugima) ili u većini slučajeva određene vrste slijedi određeno djelovanje ili drugi uvjet. Stoga je drugi metodički zadatak ovog istraživanja izbor uvjeta kojima se pripisuju prošle i vjerojatne odluke (tč. 2.3., 2.4.).

1.3.4. *Vrijednosti.* (a) Čovjekovo dostojanstvo postulirano je ovdje kao temeljna vrijednost za rješavanje glavnog problema istraživanja. Određeno (postulirano) je kao najveće moguće stvaranje i najveća moguća raspodjela svih drugih vrijednosti (moć, sigurnost, zdravlje, prosvjeta, blagostanje itd.) (Lasswell, 1992, str. 35, 74).

(b) Čovjekovo dostojanstvo u suvremenom svijetu ostvarivo je u najvećoj mjeri složenim pravnim poretkom koji čine internacionalno pravo (Capps, 2011) i države (koje su nejednake jer su države koje su stalne članice Vijeća sigurnosti UN-a pravno hegemoni). U tom poretku stroga mjerila (*jus cogens*) internacionalnog prava služe u prvom redu opstanku svake države (osobito zabranom upotrebe sile) i svakog čovjeka (osobito građanskim i političkim pravima) te su nadređena svima drugima pravnim poredcima, uključujući države. Stoga su stroga mjerila internacionalnog prava druga temeljna vrijednost ovog priopćenja i predloženog istraživanja.

(c) U skladu s odredbom problema rada (tč. 1.) država je postulirana kao treća temeljna vrijednost. Država, svaka za sebe ili zajedno s jednom ili više drugih država (na temelju ugovora, možebitno posebnih običaja), najviša je vlast donošenja i provedbe prava nad svima društvenim odnosima različitim od opstanka, čiji su sudionici samim tim pravni subjekti država. Država ima pet karakteristika, od kojih je svaka također vrijednost i mjerilo za ocjenu politika: ima granice, tvori je puk, zajednica je jednakih, internacionalni je subjekt, glavna joj je zadaća opstanak.

(ca) Država ima granice samim tim što je vlast, koja je po definiciji pravno određena (za razliku od moći), a samim je tim i pravno ograničena. Moderne države ograničene su ponajprije internacionalnim pravom, koje je do osnivanja UN-a kao organizirane vlasti nad državama (osim onih koje su stalne članice Vijeća sigurnosti UN-a), primjereno pojmiti kao granicu između država. Granice države određene su u pravilu prostorom (*ratione loci*), tj. tako da se vlast pojedine države proteže na osobe u tom prostoru. Te su granice neovisne o njihovim karakteristikama kao što su to jezik, vjera, kultura, narodnost, rasa ili sl. Važan korak u uspostavi granica, a time i modernih država, bio je Westfalski mir 1648.¹ Priznao je suverenost svake od država Svetoga Rimskog Carstva i jednakost najutjecajnijih religija, posebno vlast svake od tih država da izabere svoju službenu religiju, ali uz priznanje slobode vjeroispovijesti katolika i evangelika te kalvina. Time je odvojio njihovu vjersku pripadnost i državnu pripadnost (v. Picq,

¹ https://www.lwl.org/westfaelische-geschichte/portal/Internet/finde/langDatensatz.php?urlID=741&url_tabelle=tab_quelle.

2014, str. 303–325). To odvajanje obrazac je kasnijeg odvajanja narodne pripadnosti i državne pripadnosti (tč. bb). Iznimno, granice države određene su osobno (*ratione personae*) i stvarno (*ratione materiae*), tj. tako da država, s jedne strane, svoju vlast proteže na svoje državljane (fizičke i/ili pravne osobe) izvan svog prostora, ali samo u vezi s određenim predmetima (npr. plaćanjem poreza, vojnom obvezom, kaznenom odgovornosti); i, s druge, daje svojim državljanima koji su privremeno u inozemstvu pravo da izvršavaju svoja državljanska prava (npr. pravo glasa na izborima, pravo na zaštitu svoje države od one u kojoj borave). Te su granice iznimne već zbog toga što po općemu internacionalnom pravu država nije dužna priznavati pravne odnose svojih stanovnika i drugih država čiji su državljani, osim onih odnosa koji su uređeni internacionalnim *jus cogens* (npr. pravom na život). Te su granice još više iznimne kad država svoju vlast proteže na državljane druge države na prostoru treće zbog sumnje da su počinili kaznena djela protiv čovječnosti ili mira (Reydams, 2003; Hovell, 2015; UNGA/L/3571, 2018). Država koja, ma kako male moći, ima vlast nad stanovnicima druge države samim tim više nije (samo) država nego je (i) carstvo, tj. imperij. Današnja su carstva to manje *ratione loci*, a više *ratione materiae*, tj. neoimperiji.

(cb) Modernu državu tvori te po današnjemu internacionalnom pravu državu može stvoriti samo skupina čiji je najprimjereniji naziv puk ili, slikovito, zemlja.

(cba) Puk je zajednica slobodnih i jednakih obitavatelja određene zemlje. Povezani su u tržišno društvo ili, skraćeno, društvo, tj. u sustav potreba koje se međusobno zadovoljavaju razmjenom rada i proizvoda jednake tržišne vrijednosti (za razliku od obiteljskih naturalnih gazdinstava) te su i zbog i radi toga pred zakonom jednaki i slobodni (za razliku od kmetova ili robova i njihovih gospodara). Obitavaju, ne samo pretpravno nego i pravno (upisima u matice, posjedima nekretnina, ugovorima o radu, plaćanjem poreza, sudjelovanjem u samoupravi itd.) u određenoj zemlji (*a country, a land, le pays, ein Land*), stoga su te dvije strane, pretpravna i pravna, nerazlučivo prepleteni sastojci puka. Zemlja ima prostorne granice, koje su također pravne. To što je ovdje nazvano pukom (grčki *demos*; latinski *plebs*), nije nijedno od sljedećega: pučanstvo (grčki *laos*; latinski *populus*), tj. skup ljudi koji su povezani isključivo činjenicom da trajno borave na prostoru države; stanovništvo koje uključuje pučanstvo i one koji su trenutačno na prostoru države; narod (grčki *ethnos*, latinski *gens, natio*), tj. skup ljudi koji su povezani zajedničkim podrijetlom i/ili kulturom (nar. jezikom); nacija (engl., franc. *nation*), tj. skup ljudi koji tvore ustrojenu političku zajednicu, u pravilu državu (engl. *a nation-state*; franc. *l'état-nation*),

no katkad federalnu jedinicu, pokrajinu ili čak dijelove različitih država (npr. Baski, Kurdi), i to često prije i neovisno o tome pripadaju li pravno toj zajednici svojstvom kao što je to državljanstvo (zbog navedenog nacija je različita od predmoderne *natio*) (Greenfeld, 1993, str. 11); nije ni to što Ustavni sud RH (U-I-3597/2010) nastoji obuhvatiti, umjesto izrazom nacija, nazivom državni narod sa značenjem ukupnosti državljana, nespreno slijedeći njemački jezik koji ne poznaje razliku nacije, naroda i puka, a i *das Volk* nije njemački, nego je izveden iz slavenskog *polk*. To što je ovdje nazvano pukom, katkad se naziva političkim narodom (Puhovski, 1990, str. 80–83) ili građanstvom. Potonji izraz primjeren je u mjeri u kojoj se odnosi na one koji imaju građanska (i politička) prava. No manje je primjeren od puka: ne odnosi se na seljake i radnike; građanstvo je u sve većoj mjeri odvojeno od državljanstva tako da je u EU transnacionalno, a u globalizaciji sve više kozmopolitsko; građanstvo nije skupina koja ima pravo na samoodređenje u državu te je i to jedan od razloga da skupina koja ima to pravo nije ni nazivana građanstvom, nego pukom ili zemljom. Izraz puk u više pogleda primjereniji je od izraza politički narod. Gledano pravno-politički, zbog toga što u jednoj od raširenih hrvatskih upotreba ima ono isto značenje koje imaju, prvo, francuski izraz *le people* kao naziv za treći stalež (građana, seljaka i sl.), koji se u Francuskoj revoluciji ustanovio kao francuska nacija (*la nation française*) (Minogue, 1968, str. 42–46), što je u hrvatskom jezikoslovlju primijećeno, ali ne i shvaćeno (Brozović, 1958–1959, str. 99–100); drugo, izrazi engleski *a people* i francuski *un people* u Povelji UN-a te drugim aktima UN-a o samoodređenju puka ili zemalja (UNGA Resolutions 1514, 2200A art. 1). Gledano jezično, izraz puk prvo je za uporabu jednostavniji od »političkog naroda«; i, drugo, 1990. vraćen je u hrvatski jezik (Pokrovac, 1990; Puhovski, 1990) iz kojega je u Jugoslaviji bio potisnut od izraza »narod« zbog toga što u srpskom »puk« u značenju »političkog naroda« ne postoji (v. Brozović, 1958–1959, str. 98, 101).

(cbb) Iz određenosti granica moderne države u pravilu prostorom te iz internacionalnih subjektivnih prava svakog puka, odnosno zemlje, na samoodređenje, koje je potvrđeno i II. mišljenjem Badinterove komisije (Peach, 1991), i svakog čovjeka na sudjelovanje u vlasti (UNGA, Resolutions 217A, art. 21, 2200A, art. 25), slijedi da državu može stvoriti samo puk ili zemlja. Slijedi također da se narod može ustanoviti kao nacija i/ili država samo tako da se prvo ustanovi kao puk.

(cc) Država je politička zajednica jednakih, i to u prvom redu pojedinih ljudi kao fizičkih osoba, u drugome skupina, a u trećemu pravnih osoba (korporacija). Država je zajednica određenih skupina (npr. odraslih i djece, puka i manjinskih naroda, federalnih jedinica) zato da osigura opstanak pripad-

nika tih skupina jer njihova istovjetnost nije uopće – ili nije lako – izaberiva (jer je prirodna, tj. spolna, dobna, zdravstvena itsl.; ili kulturna, tj. vjerska, narodna, jezična itsl.; ili društveno-gospodarska: poslodavci, posloprimci, poljodjelci itd.), ali u mjeri u kojoj njihov opstanak ne ugrožava opstanak ni drugih pojedinaca i skupina ni cjelinu kojoj pripadaju. Sveobuhvatne zajednice kao pripadnici države, pogotovo ako su pravne osobe, ugrožavaju državu jer su impersonalne i transpersonalne pa su stoga nesumjerljive pojedinim ljudima. To vrijedi za pravne osobe koje su federalne ili sl. teritorijalne jedinice (npr. zemlje, pokrajine) čiji pripadnici ne sudjeluju i kao samostalni pojedinci u vlasti (federalne) države (npr. po Ustavu SFRJ, Sl.I. 9/1974). Vrijedi i za društva (korporacije), koja u sve većoj mjeri imaju politička prava kao da su fizičke osobe (Citizens United v. Federal Electoral Commission, 2010; Khoury & Whyte, 2017; Amadeo, 2019).

(cd) Država je subjekt internacionalnih odnosa i pravni subjekt internacionalnog prava koji kao cjelina stječe prava i obveze po internacionalnom pravu i vodi jedinstvenu vanjsku politiku. Po svojem ustavu, neke obveze smije preuzeti prema trećima samo uz suglasnost svojih federalnih ili sl. jedinica (Cyr, 2015).

(ce) Prva je zadaća države, kao i internacionalnog prava, opstanak (v. Akvinski, pitanje 94, A. 2; Hobbes, 2004), i to same države i njezinih pripadnika, ne samo kao pojedinaca nego i kao skupina. Uvjeti opstanaka u prvom su redu mir i sigurnost, a tek potom pravednost (Visković, 1982, str. 137–146), tj. jednakost, odnosno zakonitost (Aristotel, 1129a, str. 33–35). No u vrijeme mira, pogotovo u globalnoj zajednici, uvjet opstanaka ponajprije su vladavina zakona kao osobit oblik i stupanj pravednosti (v. UN and the rule of law) te politički, ekonomski, kulturni i dr. razvoj.

1.4. Hipoteze

H1 Prepoznavanje glavnog problema (u tč. 1.1.1.) hipoteza je o tijeku i ocjeni politike u tč. 2.2.

H2.1 Dosadašnja politika (u tč. 2.2.) pripisiva je (tč. 2.3.1.) institucijama, a to su legalistički poredak, narodna država i parohijalni studiji, i (2.3.3.a–c) okolini koju čine ovisnost RH o drugim državama te pretpolitično i pretpravno stanje pučanstva RH.

H2.2 Nedostatak spoznaja o glavnom problemu (tč. 1.1.2.) pripisiv je doktrinama o odvojenosti pravnog i stvarnog, posebno prava i politike, te (tč. 2.3.3.) okolini koju čine omasovljenje i komercijalizacija pravnih studija.

H3 Pod pretpostavkom unaprjeđenja institucija i doktrina: H3.1 okolina i politika RH koje su podjednake dosadašnjima vjerojatno će pretvoriti BiH u asimetričnu federaciju koja je pogodnija dijelu Hrvata u BiH, ali i održati BiH kao disfunkcionalnu zajednicu koja će ekonomski zaostajati i poticati Hrvate na iseljavanje, ugrožavajući BiH, Hrvate u BiH i RH (tč. 2.4.1.); H3.2 u pogoršanoj okolini politika RH koja je podjednaka dosadašnjoj vjerojatno će ugroziti sam opstanak BiH i Hrvata u BiH te biti velika opasnost za RH (tč. 2.4.2.).

H4 Pod pretpostavkom unaprjeđenja institucija i doktrina te okoline državna politika RH koja je ovim priopćenjem predložena kao alternativa postojećoj uspostavlja, prvo, BiH kao funkcionalnu državu te, drugo, lokalnu i kulturnu autonomiju svakog naroda, zadržavajući ustavotvornu vlast svakoga od konstitutivnih naroda te omogućavajući sudjelovanje u njoj drugim narodima (tč. 2.5.). Takva alternativna politika RH u vezi s Ustavom BiH snaži BiH, Hrvate u BiH i RH te je više od dosadašnje u skladu s temeljnim vrijednostima i strogim načelima priopćenja (tč. 1.3.3., 2.1.).

2. Nacrt izvedbe istraživanja

2.1. Ustavna mjerila

Ustavna i/ili stroga mjerila za rješavanje glavnog problema, tj. za ocjenu vanjske politike, odnosno vanjskopoličkih odluka RH u vezi s Ustavom BiH, kao *infra*, *contra* ili *praeter* tih mjerila, jesu mjerila, prvo, internacionalnog prava čiji je dio Daytonski mirovni sporazum (UNGA, UNSC. A/50/79C, S 1995/999), drugo, Ustava RH i, treće, Ustava BiH koji je dio Daytonskoga mirovnog sporazuma (isto, Annex 4, Constitution). Shodno tomu, rješenje glavnog problema ovog priopćenja (u tč. 2.5.) treba biti u skladu s navedenim mjerilima. No rješenje po prirodi stvari može ta mjerila dograditi, a rješenje predloženo u tč. 2.5. to i čini.

2.2. Opis i ocjena odluka

2.2.1. *Vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH nije državna jer nije jedinstvena, nego je strančarska.* (a) To očito pokazuje Deklaracija o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini (NN 118/18) koju je Hrvatski sabor prihvatio 14. 12. 2018. godine. Od ukupno 151 zastupnika (Hrvatski sabor, 2020) samo je 81 (53,6 %) glasao za, 11 protiv, a četiri suzdržano (Al Jazeera, 2018).

(b) Zastupnica oporbe u Hrvatskom saboru koja je 2011. – 2016. bila ministrica vanjskih i europskih poslova RH te prva potpredsjednica Vlade RH 2012. – 2016. objasnila je svoj glas protiv Deklaracije, među ostalim, sljedećom ocjenom: »ovaj tekst Deklaracije nije o položaju Hrvata u BiH. On ništa ne govori o Hrvatima u Republici Srpskoj, Sarajevu, čak ni u Hercegovini« (Vele, 2018; HINA, 2018). Ako ta ocjena i nije točno, odnosno ispravno tumačenje Deklaracije, pokazuje duboko neslaganje vodećih hrvatskih političara u vezi s odnosom RH prema Ustavu BiH.

(c) S citiranom je ocjenom u suglasju te je zaoštrava sljedeća ocjena predsjednika RH 2010. – 2015. u razgovoru za novine:

»Ako postoji neka suvisla politika Republike Hrvatske prema BiH, onda je ona dobro čuvana tajna. Naime, za nas koji promatramo sa strane, nije vidljiv nikakav koncept, nikakvi kratkoročni i dugoročni ciljevi i nikakve funkcionalne aktivnosti. Zapravo, mislim da se politika svodi na čuvanje bazena glasova koje HDZ ima u BiH i to podilaženjem lošim, nerealnim i nacionalističkim politikama unutar same BiH.« (Gaura-Hodak, 2019).

Ta ocjena pokazuje još dublje neslaganje vodećih hrvatskih političara. No ta ocjena, čak u kontekstu razgovora u kojemu je dana, suviše je općenita da bi se moglo dokučiti u čemu se točno razlikuju u vezi s politikom RH prema Ustavu BiH oni koji jesu i oni koji nisu glasali za Deklaraciju.

2.2.2. *Matica, tj. glavni tijek vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH nije politika države, nego naroda prema drugom dijelu toga istog naroda:* (a) Politika je takva kao da je riječ o unutarnjoj politici koja rješava odnose unutar istoga – hrvatskog – naroda s istim državljanstvom te drugih naroda u BiH. Matica zanemaruje da su odnosi RH i BiH, čak kad se svedu na one među Hrvatima, odnosi pripadnika istog naroda, ali dviju država, od kojih samo oni u RH mogu biti pripadnici hrvatske nacije, dok oni u BiH mogu biti pripadnici samo BiH nacije; no to nisu zbog tegobnih odnosa unutar BiH koji onemogućavaju da se pripadnici triju najmnogobrojnijih naroda BiH prepoznaju kao BiH nacija.

(b) Hrvati u BiH imaju prava zbog toga što su po narodnosti Hrvati dobili državljanstvo RH. (Zakon o državljanstvu iz 2019; Ravlić, 2017). Na temelju državljanstva RH i svog prebivališta izvan RH imaju pravo birati tri zastupnika Hrvata koji nemaju prebivalište u RH u Hrvatskom saboru (Ustav RH iz 2010, čl. 45/2.). Neodređen broj birača za Hrvatski sabor i predsjednika RH ima dvostruko državljanstvo i prebivalište, RH i BiH, a svaki takav ima pravo na dva glasa u Saboru. Tegobni položaj di-

jela pripadnika hrvatskog naroda u BiH može biti jedini opravdan razlog dvostrukoga državljanstva i bilo kakva prava glasa u izborima RH, a i taj razlog može biti samo privremen. Ako je razlog da Hrvati u BiH stječu državljanstvo RH samo jer su Hrvati ili, štoviše, jer su Hrvati u BiH, RH je carstvo koje nema teritorijalne granice, a nije (moderna) država čija se vlast proteže u pravilu u prostoru.

(c) Krajnji je izraz te politike ne samo to da je jedna od jedanaest zastupnica RH u Europskom parlamentu – pučkopredstavničkom organu Europske unije čiji je RH član, a BiH nije –državljanica BiH (Hrvatski sabor, 2020) nego i to da je ta zastupnica visoka diplomatkinja BiH, podrobno, veleposlanica BiH, u tom svojstvu u Francuskoj 2004. – 2008., u Španjolskoj 2008. – 2011. i u Italiji 2015. – 2016.

2.2.3. *Vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH nije politika prema državi, nego prema narodu, odnosno narodima.* Takva je po tome što legalistički ustraje na provedbi pravno, pa stoga i državno, jedva mogućega, a to je odredba Ustava BiH po kojemu su Hrvati, uz Bošnjake i Srbe, jedan od konstitutivnih naroda BiH (*peoples* po UNGA, UNSC. A/50/79C, S 1995/999. Constitution, Preamble).

(a) Odredba o konstitutivnim narodima teško je spojiva s državom. Prvo, država je prostorna (teritorijalna), a ne osobna (personalna) zajednica, među ostalim zbog toga što pretpostavlja i uređuje tržište (tč. 1.3.4.c). Drugo, država je politička zajednica jednakih koji mogu samo iznimno, tj. zbog pravno jakih razloga u nekim pogledima biti nejednaki (tč. 1.3.4.cc).

(b) Nastojanje da se BiH uredi kao konsocijacija triju konstitutivnih naroda (Kasapović, 2005; 2016) po uzoru na europske pluralne države kakve su (ili su do prije nekoliko desetljeća bile) Švicarska, Belgija, Nizozemska i Austrija (e.g. Lijphart, 1977, str. 71–86) u načelu je obećavajuć temelj za ustavno uređenje i preuređenje BiH. No ne može sam po sebi u dovoljnoj mjeri uravnotežiti vrijednosti da je država prostorna zajednica jednakih i vrijednosti konstitutivnosti triju naroda BiH, a ne može dobrim dijelom zbog toga što ta tri naroda BiH nisu dovoljno stvarno ili pravno različita. Za razliku od Švicarske i Belgije, čiji se stanovnici stvarno (a moguće i pravno) razlikuju po tome što je svakomu materinji jedan od četiriju, odnosno dvaju različitih jezika, stanovnici BiH međusobno se po materinjem jeziku ne razlikuju stvarno, nego samo pravno; naime, kad neki od njih zatraži da se s njim službeno opći jezikom jednoga od konstitutivnih naroda koji se stvarno neznatno razlikuje od jezika preostalih dvaju konstitutivnih naroda. Za razliku od Nizozemaca i Austrijanaca, čiji se stanovnici još pravno

razlikuju po tome što su pripadnici Katoličke Crkve ili neke od protestantskih zajednica (u Austriji evangeličke, u Nizozemskoj reformirane ili ortodoksne) ili (u novije vrijeme sve veći broj) nisu pripadnici nijedne vjerske zajednice, stanovnici BiH razlikuju se po narodnosti, koja za većinu stvarno postoji, ali je u odnosu na pripadnost vjerskoj zajednici pravno slaba. Po internacionalnom pravu, svatko ima pravo izabrati, promijeniti ili napustiti religiju (UNGA, 1948, Resolution 217A, art. 18) ili narodnost (Vijeće Europe (1995), H (95) 10, čl. 3/1). Dakle, svatko se može proglasiti katolikom, muslimanom ili agnostikom te Bošnjakom, Srbinom, Hrvatom, Židovom, Romom ili dr. Njegov proglas može biti zabilježen u državnim ispravama te biti temelj za određena prava i dužnosti (npr. za posebno pravo glasa pripadnika manjinskog naroda, za plaćanje poreza u korist određene vjerske zajednice). No, da bi netko postao pripadnikom određene vjerske zajednice, nije dovoljno da se takvim proglasi, nego je, u pravilu, potrebno da je od vjerske zajednice čijim se pripadnikom drži prihvaćen po pravu te zajednice. Štoviše, ta ga zajednica po svom pravu može isključiti. Za razliku od toga, da bi netko u BiH postao Bošnjakom, Hrvatom ili Srbinom, nije potrebno da je od naroda čijim se pripadnikom drži prihvaćen po pravu tog naroda. Niti je moguće da ga taj narod po svom pravu isključi iz svog sastava. Nije potrebno i nije moguće zbog toga što takvo narodno pravo ne postoji, a ako za neke odnose možda postoji, državno pravo ne smije ga provoditi. Ne smije već zbog toga što je protivno današnjim ljudskim pravima to da neki državni organ odlučuje tko jest, a tko nije pripadnik određenog naroda. Ali nije sasvim nezamislivo da se i to dogodi jer je to bila nacistička praksa (i ne samo nacistička), iako je i ona prepoznavala narodnu i/ili rasnu pripadnost ponajprije na temelju religijske pripadnosti upisane u matične knjige vjerskih zajednica.

Zbog netom navedenih razloga ne samo da je zamislivo, nego je u političkoj zajednici sastavljenoj od konstitutivnih naroda, kakva je BiH, moguće da netko tko nema nosive karakteristike (podrijetlo, kulturu, jezik, religiju ili dr.) pripadnika određenog naroda na temelju samoproglaska dobije aktivno i pasivno pravo glasa kao pripadnik tog naroda; te da promijeni sadržaj svog proglašenja kad mu zatreba da zadrži javnu dužnost na kojoj se po zakonu trebaju nasljeđivati pripadnici različitih naroda. Politologijsko istraživanje pokazalo je podrobno kako su se te mogućnosti ostvarivale u izboru hrvatskog člana Predsjedništva BiH (Kasapović, 2016, str. 179–186). Po mišljenju Hrvatice koja je visoka dužnosnica BiH:

»Bosna i Hercegovina je po Dejtonskom mirovnom sporazumu zemlja tri konstitutivna naroda i jedino takva može biti. Danas imamo situaciju u kojoj jedan narod drugom narodu bira političke predstav-

nike kao i situaciju da za potrebe ovoga pojedinci mijenjaju nacionalnost od izbora do izbora.« (Krišto, 2020).

(c) Odredba o konstitutivnosti naroda teško je spojiva s pravom na jednakost. Europski sud za ljudska prava u slučaju *Sejdić i Finci protiv BiH* ocijenio je (uz izdvojeno mišljenje suca Bonella koji je – s jakim razlozima – osporio nadležnost Suda, ECHR, 2009), prvo, da dugotrajna nemogućnost podnositelja pritužbe, tj. Derva Sejdića i Jakoba Fincija, oba državljanina BiH, da se kandidiraju za Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH nema objektivno prihvatljivo opravdanje, stoga je povreda čl. 14. u vezi s čl. 3. Protokola br. 1 na Europsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR, 2009); drugo, da to vrijedi i za ustavne odredbe koje onemogućuju podnositelje pritužbe da se kandidiraju na izborima za Predsjedništvo BiH, s tim što su te odredbe povreda čl. 1. Protokola br. 12 Konvencije (tč. 56.). U deset godina od donošenja presuda nije provedena – no sudu koji ju je donio odnedavno se čini da bi se napokon moglo naći rješenje (ECHR, 2019, *Sejdić*).

(d) Odredba o konstitutivnosti naroda teško je provediva u teritorijalnim jedinicama BiH u kojima živi neznatan broj pripadnika jednog ili čak dva-ju od triju konstitutivnih naroda. Poteškoću je pokazala Odluka Ustavnog suda BiH (2016, U 23/14) o dopustivosti i meritumu o zahtjevu Bože Ljubića za ocjenu odredaba Izbornog zakona BiH iz 2016. koja, među ostalim, navodi u tč. 52.:

»članak 10.12. stavak 2. ... i ... članak 20.16.A Izbornog zakona daju mogućnost pripadniku konstitutivnog naroda da bude izabran u Dom naroda čak i u krajnjem, ali mogućem slučaju da je ta osoba jedini pripadnik nekog od konstitutivnih naroda u jednom od kantona ... Dakle, tog delegata na neposrednim izborima izabrali su pripadnici drugog konstitutivnog naroda i u tom zakonodavnom tijelu također su ga izabrali pripadnici drugog konstitutivnog naroda.«

(e) Uzme li se u obzir da je pravno, a onda i državno, jedva moguće provesti odredbe Ustava BiH o konstitutivnosti triju najbrojnijih naroda BiH, ne iznenađuje da neki bošnjački političari i mediji otvoreno priznaju da bošnjački birači biraju hrvatske predstavnike u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH i Predsjedništvu BiH (Oslobođenje, 2018). Iznenađuje to da su najviši predstavnici vodeće hrvatske stranke u BiH i vodeće bošnjačke stranke u BiH postigli načelan dogovor da se to izbjegne – makar tek u studenom 2019 (Posuški info, 2019); no pitanje je ne samo hoće li nego i mogu li ga provesti.

2.2.4. *Ni alternativna vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH nije državna politika jer ne izvršava internacionalna prava i dužnosti koje RH ima u vezi s Ustavom BiH i stoga izgleda kao strana politika koju RH samo provodi.*

(a) Već spomenuta zastupnica oporbe u Hrvatskom saboru, a prije ministrica vanjskih i europskih poslova RH te potpredsjednica Vlade RH (u tč. 2.2.1.b) čestitala je 8. 10. 2018. na izboru članu Predsjedništva BiH (Hrvatska danas, 2018) koji je po Ustavu BiH hrvatski član, a za kojega su, po procjeni hrvatskih političara u BiH (koju bošnjački političari ne osporavaju), glasali ponajprije birači koji su po narodnosti Bošnjaci pa je upravo taj izbor (kakav se već zbio dvaput prije) bio povod Hrvatskom saboru da donese Deklaraciju o položaju hrvatskog naroda u BiH (NN 118/18). Ista zastupnica glasala je u Hrvatskom saboru protiv Deklaracije s obrazloženjem da je Deklaracija, među ostalim, miješanje u unutrašnje poslove druge države te je Deklaraciju nazvala sramnom (Vele, 2018).

(b) Po internacionalnom pravu, ocjena da je Deklaracija miješanje u unutrašnje poslove druge države nije ispravna. S obzirom na to da je to ocjena donedavne ministrice vanjskih poslova, ne može biti ispričana nepoznavanjem internacionalnog prava.

- Po samom pojmu ugovora svaka ugovorna stranka ima pravo voditi računa o njegovoj provedbi. Pojam uključuje opće načelo prava, za koje je samorazumljivo da je i izvor internacionalnog prava (u smislu čl. 38/1/c Statuta Internacionalnog suda, koji je sastavni dio Povelje UN-a), da svaka stranka internacionalnog ugovora ima pravo voditi brigu o provedbi tog ugovora, uključujući to da upozori drugu ugovornu stranku da se ugovor ne provodi.
- RH je jedna od stranaka Daytonškoga mirovnog sporazuma čiji je sastavni dio Ustav BiH, stoga kao stranka ugovora ima pravo brinuti se o njegovoj provedbi. Stoga upozorenje RH dano BiH da ga BiH ne provodi ne može biti miješanje u unutrašnje poslove BiH.

(c) Štoviše, RH ima internacionalnopravnu dužnost za to da se brine za provedbu Daytonškoga mirovnog sporazuma, a barem jedan postupak ministrice vanjskih i europskih poslova RH 2011. – 2016. obvezuje je da to prizna. Korisno ga je navesti zato da se dodatno rasvijetli ne djelovanje ministrice, nego alternativnog tijeka politike RH u vezi s Ustavom BiH jer su stranke koje su tvorile Vladu 2011. – 2016. i Vladu RH 2000. – 2003. njegovi glavni sudionici.

(ca) Za razliku od nacionalnog (državnog) prava, internacionalno pravo, odnosno internacionalna zajednica, nema svoje organe za provedbu.

Stoga organi države koja je subjekt internacionalnog prava imaju dvojni službu (funkciju), naime, da uz to što su organi vlastite države djeluju i kao organi internacionalnog prava, odnosno internacionalne zajednice (Cassese, 1990). Zahvaljujući tomu, kad državni organi djeluju u ime svoje države, imaju po internacionalnom pravu subjektivno pravo brinuti se za provedbu internacionalnog ugovora kojemu je njihova država stranka, a kad ti isti organi djeluju u ime internacionalnog prava, odnosno internacionalne zajednice, imaju po internacionalnom pravu ne samo pravo nego i dužnost brinuti se za provedbu takva ugovora.

(cb) Iznimka je od navedenog u tč. ca arbitraža, koju dvije države internacionalnim ugovorom ovlašćuju da riješi neki njihov spor i time ju ustanovljuju kao organ internacionalnog prava (Cassese, 1990, str. 219). Nakon što su je ovlastili, nemaju više vlast da je razvlaste, čak ni kad je jedna od njih teško povrijedila pravila arbitražnog postupka ustanovljenog ugovorom. Vlast više nemaju jer su na arbitražu prenijeli svoju vlast pa ona sama ima vlast (nadležnost) odlučivati o svojoj vlasti (nadležnosti) (npr. Reisman, 1971, str. 354–358).

(cc) Političarka koja drži Deklaraciju o položaju hrvatskog naroda u BiH miješanjem u unutrašnje poslove BiH kao ministrica vanjskih i europskih poslova RH potpisala je 30. 7. 2015. *note verbale* kojom je obavijestila Ministarstvo vanjskih poslova Republike Slovenije (dalje u tekstu: RS) da RH drži da je ovlaštena, na temelju Bečke konvencije o pravu internacionalnih ugovora, raskinuti Sporazum o arbitraži između dviju država zbog toga što je RS počinila jednu ili više materijalnih povreda Sporazuma (cit. u PCA, 2016, str. 17–20, tč. 84). Ministrica je također obavijestila tajnika Stalnoga arbitražnog suda u čijem je sastavu djelovao Arbitražni tribunal između RH i RS da »Tribunal nema nadležnost (vlast) da izrazi bilo koje poglede o zahtjevu za raskid Sporazuma o arbitraži« (cit. u isto, 2016, str. 20, tč. 89). Da su te izjave bile protivne načelu da samo arbitraža ima vlast odlučivati o svojoj vlasti, pokazuju odluke samoga Arbitražnog tribunala, posebno: djelomična presuda kojom je, među ostalim, odlučeno da je RS prekršila odredbe Sporazuma o arbitraži, ali da se arbitražni postupak nastavlja (isto, str. 57, tč. 231); i, nastavak postupka u kojemu je donesena konačna presuda (PCA, 2017). Izlazak RH iz arbitraže ostao je protivan načelu da arbitraža ima vlast odlučivati o svojoj vlasti i nakon što je parlamentarno povjerenstvo RS-a objavilo 11. 11. 2019. podatke po kojima su organi RS-a namjerno kršili Sporazum o arbitraži (Slovenija, 2019). Objavom tih podataka izlazak RH postao je nešto više ispričiv po internacionalnom pravu. No teško da je postao makar razlogom za revi-

ziju i poništenje konačne presude Arbitražnog tribunala jer se RH svojim izlaskom prekludirala (*estopped*) da joj arbitraža sudi.

(cd) Ako je političarka kao ministrica vanjskih poslova RH, radi provedbe interesa RH zajamčenih internacionalnim pravom, a povrijeđenih od RS-a, protivno načelu da samo arbitraža odlučuje o svojoj vlasti razvlastila Arbitražni tribunal i sebi prisvojila njegovu vlast, nije jasno zašto po bivšoj ministrici vanjskih poslova RH (i, može se pretpostaviti, nekim drugim nositeljima alternativnog tijeka politike RH u vezi s Ustavom BiH) ne smije izvršavati svoje internacionalno pravo i dužnost brinuti se o provedbi Daytonskog mirovnog sporazuma donoseći Deklaraciju o položaju hrvatskog naroda u BiH – kojom nikoga ne razvlašćuje, nego samo upozorava BiH i druge stranke tog ugovora da se ne provodi i da su ga dužne provoditi.

2.2.5. *Posljedica je činjenice da vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH nije državna to da ni glavni ni alternativni tijek te politike ne vode računa o glavnoj zadaći države, a to je opstanak RH.* (a) Opstanak RH kao države najtješnje je povezan s opstankom BiH kao države jer RH okružuje BiH s dviju od njezinih triju strana te je od ukupnih kopnenih granica RH u duljini 2028 km ona s BiH duga 1011 km, i to takva da odvaja (kod Neuma) najveći dio teritorija RH od južnog teritorija RH. Stoga je opstanak RH ne samo sigurnošću nego prometom i gospodarstvom te stanovništvom najtješnje povezan s opstankom BiH.

(b) Da je opstanak BiH i nakon rata 1992. – 1995. narušen, pokazuje stalan pad broja stanovnika i, još više, radno sposobnih stanovnika BiH koji su za opstanak države važniji.

- Po posljednjem popisu stanovništva Jugoslavije iz 1991. godine, BiH je imala 4.377.033 stanovnika, od toga Muslimana 1.902.956, Srba 1.366.104, Hrvata 760.852 i Jugoslavena 242.682. (Agencija za statistiku BiH, 2017, str. 17). Po popisu stanovništva BiH iz 2013. godine, BiH je imala 845.874 stanovnika ili 19 % manje, tj. 3.531.159 stalnih stanovnika. U tome broju udio Bošnjaka bio je 50,11 %, Srba 30,78 % i Hrvata 15,43 % (Al Jazeera, 2016). To je daljnji pad udjela Hrvata koji je iznosio u 1991. godini 17,45, a u 1961. godini 21,7 % (Hrvati u BiH, 2020).
- Broj radno sposobnog stanovništva BiH nakon popisa stanovništva iz 2013. godine stalno se smanjuje tako da je u godinama 2016., 2017. i 2018. broj zaposlenih iznosio 480, 487, odnosno 472 tisuće, broj nezaposlenih 165, 122, odnosno 112 tisuća (što je po svemu sudeći

objašnjivo prije svega iseljavanjem), a broj osoba mladih od 15 godina, koje bi mogle pridonositi gospodarskom razvoju i socijalnoj sigurnosti sve većega broja radno nesposobnog stanovništva, 238, 214, odnosno 197 tisuća (Agencija za statistiku 2018, str. 28).

- RH, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, ne objavljuje broj stanovnika BiH koji ima državljanstvo RH (v. Hrvati u BiH, 2020). Taj broj moguće je donekle naslutiti na temelju novinarske procjene da su od ukupno oko 550.000 stanovnika BiH hrvatske narodnosti 92.000 registrirane kao birači po izbornom zakonu RH (a njihov interes da to pravo koriste pokazuje okolnost da je na izbore za predsjednika RH u 2020. godini izišlo samo njih oko 35.000) (Modrić, 2020).

(c) Uz to što RH nema državnu i prepoznatljivu vanjsku politiku prema BiH, glavni tijek vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH, po kojemu svaki Hrvat BiH samim tim što je Hrvat ima pravo na državljanstvo RH (v. tč. 2.1.2.b), nenamjerno ugrožava opstanak Hrvata u BiH, a time i političku stabilnost BiH te sigurnost i u nepovoljnim okolnostima opstanak RH. Razlog je taj što svaki državljanin BiH koji ima i državljanstvo RH time stječe i državljanstvo EU-a, a zahvaljujući potonjemu i znatno povećanu mogućnost da se iseli u bilo koju državu EU-a. Najnovije izmjene i dopune Zakona o državljanstvu RH iz 2019. još više olakšavaju stjecanje državljanstva RH onima koji dokažu da su po narodnosti Hrvati.

2.3. Uvjeti

Uvjeti problema u ovom odsjeku, tj. tč. 2.3., dijele se na unutarstemske, koji su uglavnom pravni, a čine ih (tč. 2.3.1.) institucije i (tč. 2.3.2.) doktrine te one iz okoline, tj. izvansistemske (tč. 2.3.3.), koji su uglavnom nepravni, a čine ih okolnosti kao što su internacionalna politika, političko nasljeđe, društvene vrijednosti itsl. Pojedini uvjet može biti razlog i/ili uzrok djelovanja. Razlog je očekivanje ili propis da se na određen način djeluje. Uzrok je zbivanje koje kao posljedica u pojedinom slučaju (ali ne i u drugima) ili u većini slučajeva određene vrste slijedi određeno djelovanje ili drugi uvjet.

2.3.1. *Institucije*. Institucijom se ovdje naziva međudjelovanje koje se sastoji, rečeno jezikom kontinentalnoeuropske pravne znanosti, od subjekata (društvenih djelatnika) i njihovih uvjeta, propisa (pravila, vrijednosti itd.) i očekivanja (osobito posljedica) te objekata (djelovanja i posljedica,

sredstava i predmeta djelovanja, njihovih simboličkih, pravnih, gospodarskih i dr. vrijednosti itd.). Primjeri su institucije država i državljanstvo, no također takvi kao što je to uobičajeni propust. Institucija može biti razlog i/ili uzrok djelovanja.

(a) Narodna država. Složeni je uvjet glavnog tijeka, tj. matice vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH, kojemu pripada i Deklaracija o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini (NN 118/18; tč. 2.2.1.a), institucionalizacija RH kao države koju tvori narod. Zacrtna je osnovom koja bez potrebnog razlikovanja upotrebljava izraze narod, puk i nacija (Tuđman, 1990). Nastavljena je Ustavom RH (NN 56/90 i d.), čije »Izvorišne osnove« izražavaju »tisućljetnu nacionalnu samobitnost i državnu opstojnost hrvatskog naroda«, a odredbe čl. 1/2. proglašavaju da vlast u RH proizlazi iz naroda i pripada narodu. Bitno je dograđena hrvatskom politikom državljanstva čija su važna svrha i učinak da ga stječu osobe hrvatske narodnosti u BiH, neovisno o tome jesu li im roditelji državljani RH, jesu li se rodili na području RH, imaju li u RH prebivalište te zadržavaju li stjecanjem državljanstva RH državljanstvo BiH (Ravlić, 2017, str. 624–632). Narodnjaštvo je trajni razlog, a moguće i uzrok, da matica vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH nije politika države, nego naroda koji tvori državu prema drugom dijelu istog naroda iako je on u drugoj državi te nije politika prema toj drugoj državi, nego prema narodu (tč. 2.2.2. – 2.2.3.).

(b) Legalistički poredak. Legalistički pravni poredak sastavljen je u skladu s uvjerenjem da je pravo »sistem općih normi normi postavljenih zapovijedima suverena u državi i obvezatnih zbog njihove utemeljenosti na fizičkoj prisili« (Visković, 1982, str. 26). Legalistički je poredak uvjet, i to ponajprije uzrok, odvajanju prava i politike po kojemu je prvo određeno od drugoga, ali ga ne određuje pa omogućava proizvoljnosti kakva je narodna država. Legalistički poredak također je uvjet doktrinarnom odvajanju pravnog i stvarnog, uključujući odvajanje prava i politike (tč. 2.3.2.). U ovom priopćenju, koje je samo nacrt istraživanja, nije moguće dokazati, nego samo primjerima pokazati vjerojatnost da je hrvatski pravni poredak u znatnoj mjeri legalistički.

– Primjer je tvrdnja presude »obnašanje sudačkog poziva do minucioznosti determinirano je postupovnim i zakonskim gabaritima te su samovoljne aberacije ma koje provenijencije unaprijed isključene« (Županijski sud u Zagrebu. Posl. br.: XVII Gž-2818/98-2). Tvrdnja da se pravo sastoji od pravnih propisa (»postupovnih i zakonskih gabarita«) koji determiniraju svoju primjenu na konkretna činjenična stanja očito je legalistička. Tvrdnja je važan pokazatelj i po tome što

uključuje sljedeću složenu pretpostavku koju je, sudeći već po tome da tvrdnju nije osporio Vrhovni sud RH (Rev-318/1998-2), prihvatio nemalen broj hrvatskih pravnikâ: društveni su problemi pravni isključivo u mjeri u kojoj su uređeni općim pravnim propisima i na temelju tih propisa pravno rješavani; ni primjena ni, pogotovo, stvaranje prava nisu pravo; stvaranje prava je politika. Ta pretpostavka očito nije točna jer da jest, presuda koja sadržava tvrdnju bila bi »determinirana postupovnim i zakonskim gabaritima« te bi je Vrhovni sud RH potvrdio, a ne ukinuo (iako samu tvrdnju nije osporio).

- Više je od primjera neprozirnost primjene i stvaranja prava u prvostupanjskim sudskim i upravnim odlukama. Ponajprije na temelju tih odluka koje odgovaraju i na činjenična i na pravna pitanja moguće je procijeniti u kojoj su mjeri u skladu s općim propisima na koje se pozivaju. Mnogo manje to je moguće učiniti na temelju drugostupanjskih odluka koje odgovaraju uglavnom na pravna pitanja. No hrvatske cjelovite prvostupanjske sudske odluke objavljuju se samo iznimno (Padjen, 2019, str. 639–640), a upravne odluke još rjeđe, i to uglavnom one koje izdavaču dostave njihovi tvorci (npr. u Računovodstvo i financije).

(c) Nacionalni studiji. RH ne može imati vanjsku politiku ne samo u vezi s Ustavom BiH nego i u vezi s nizom drugih vanjskopolitičkih problema zbog toga što nema sustav internacionalnih studija koje izvode neovisne znanstvene institucije. Riječ je o internacionalnim, poredbenim i područnim studijima – primjerice: SAD-a, Rusije, Mediterana – koji uključuju izučavanje i podučavanje politike, ekonomije, tehnologije, društva, kulture, prava itsl. (v. ISA, 2020).

- Od nastojanja da se u RH uspostave internacionalni studiji (Maričić, 1980) danas je preostala udruga s povremenim malim prihodom (Finiinfo, 2020) koja izdaje časopis sveden 2017. na dvobroj godišnje (Međunarodne studije, 2001–).
- Hrvatska zaklada za znanost, čija bi važna zadaća trebala biti upravo sustavno podupiranje neovisnih internacionalnih studija, od 2013. do 2018. novčano je podupirala 75 istraživačkih projekata iz društvenih znanosti, od toga samo tri o Europskoj uniji (koja za Hrvatsku više nije internacionalni predmet), samo četiri o neeuropskim temama, a nijedan samo ili u bitnoj mjeri o BiH (HRZZ, 2018).
- Nedostatak državnih poticaja sustavnim internacionalnim studijima, uključujući onima BiH, donekle nadoknađuje po vlastitoj inicijativi Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Među ostalim, izvodi nastavne predmete *Europeanization in the Western Balkans* (D.

Dolenec)², Regionalne komparativne studije: Bosna i Hercegovina – država i politika (M. Kasapović)³ i Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i konsocijacijska demokracija (A. Galijaš), potonji u poslijediplomskome specijalističkom studiju Regionalne komparativne studije srednje i istočne Europe (voditelji T. Cipek, D. Boban).⁴

2.3.2. *Doktrine*. Doktrinom se ovdje naziva učenje o pravu i državi ili o njihovu dijelu, znanstveno ili stručno. Ovdje je važna doktrina po kojoj su pravno i stvarno odvojeni ili barem odvojivi, stoga je pravo moguće zadovoljavajuće spoznati bez spoznaje stvarnog (tč. a). Važan je i poseban dio te doktrine, po kojoj su pravno i političko odvojeni, odnosno odvojivi (tč. b). Te doktrine zanimljive su u prvom redu kao razlozi zbog kojih jedva da postoje, pogotovo u posljednjem desetljeću, znanstveni radovi o vanjskoj politici RH u vezi s Ustavom BiH čiji su autori pravni znanstvenici koji su stalni zaposlenici znanstveno-nastavnih ili znanstvenih ustanova sa sjedištem u RH (tč. 1.1.2.a). Doktrine su tako, posredno, i razlog zbog kojega je ta politika strančarska (tč. 2.2.1.).

(a) Pravno i stvarno. Hrvatski prijevod početnih riječi Povelje UN-a »Mi narodi Ujedinjenih naroda« (NN-MU 15/93, 7/94) (umjesto »Mi puci Ujedinjenih nacija«) može izgledati kao izraz uvjerenja da je država narodna tvorba, no to nije. Po očitom izvoru, posljedica je uvjerenja prevoditelja u odvojenost pravnog i stvarnog, izrečenog, među ostalim, ovako: »narod kao socijalna pojava izmiče pravnom uređenju i normiranju; pokušaji pravnog određenja pojma naroda vode do nezbiljskih fikcija, kojima ne odgovara nikakva pojava u realnom svijetu.« (Andrassy, 1927, str. 51). Shodno tomu, međunarodno pravo naziv je za pravo koje nije pravo među narodima. Može biti donekle opravdan kao prijevod *jus gentium*. Po tom obrascu izraz *United nations* (i njegove inačice na drugim jezicima Povelje UN-a) može biti preveden kao Ujedinjeni narodi.

(b) Pravo i politika. Iz uvida da je svaka primjena prava također njegovo stvaranje (npr. Kelsen, 1962, str. 133–134) slijedi da je *de lege ferenda*, tj. pravna politika, neizostavan dio pravničkoga djelovanja. Upravo na tom uvidu temelji se izučavanje pravne argumentacije posljednjih pola stoljeća u Europi.

² <https://www.fpzg.unizg.hr/studiji/preddiplomski/politologija>.

³ <https://www.fpzg.unizg.hr/studiji/diplomski/politologija>.

⁴ https://www.fpzg.unizg.hr/studiji/poslijediplomski/specijalisticki_studiji/rkssije/plan_i_program.

- Hrvatski teoretičari prava i države rano su preveli ključne strane rasprave (Babić, 1987–1988) te sami dali nevelike, ali bitne prinose izučavanju pravne argumentacije (Visković, 1997; Harašić, 2010). Iako drugospomenuti rad iznosi nalaze istraživanja argumentacije u više stotina prvo-, drugo- i trećestupanjskih presuda hrvatskih sudova, teško je naći hrvatske pravnoznanstvene radove koji na njega upućuju. »Google znalci« navodi 1. 2. 2020. taj rad samo pod naslovom *Legal Argumentation*, no ne nalazi da je citiran, a nalazi da je samo sedam Harašićkinih radova o argumentaciji u pravu citirano, i to ukupno samo 30 puta. U tom pogledu hrvatski pravni znanstvenici ne razlikuju se znatno od hrvatskih sudaca. »Google znalci« objavljuje uz *Legal Argumentation* anotaciju koja završava riječima: »Zaključak je pisca da hrvatski suci malo argumentiraju.«
- Pomanjkanje zanimanja za stvaranje prava njegovom primjenom po svemu sudeći izraz je pojmovne jurisprudencije iz sredine XIX. st. koju su prevladale već interesna jurisprudencija Rudolfa v. Iheringa krajem XIX. st. i teorija slobodnog stvaranja prava početkom XX. st. (Pokrovac, 2018, str. 184–202).

2.3.3. *Okolina.* Okolinu, tj. izvansistemske uvjete, čine uglavnom nepravne okolnosti kao, većinom, uzroci glavnog problema (tč. 1.1.1.) bilo neposredno bilo posredno, preko institucija ili, u manjoj mjeri, preko doktrina. Historija prava i države, u mjeri u kojoj je socijalna, tj. zaokupljena utjecajem okoline na pravo (a ne samo prava na pravo) može spoznati neke pojedinačne uzroke iz okoline i njihov utjecaj na probleme, a time i postaviti prijedloge hipoteza provjerivih ili oborivih od historije i društvenih znanosti: politologije, sociologije, političke ekonomije, socijalne psihologije i sl.

(a) Ovisnost. Složeni je izvansistemički uvjet vanjske politike RH u vezi s Ustavom BiH ovisnost političara RH o djelatnicima izvan RH. Zbog nje je i matica, a ne samo alternativa, politike RH u vezi s Ustavom BiH u znatnoj mjeri djelatnik druge ili drugih država. Tu su ovisnost primijetili strani promatrači i opisana je još prije dva desetljeća ovako:

»Dok je međunarodna zajednica kritizirala Tuđmana zbog njegovog angažmana s hercegovačkim Hrvatima, ona je konzistentno ohrabri-vala Račana i Mesića da se približe zainteresiraju za Bosnu – ali samo kao jedinstvenu, multinacionalnu državu. Oni također žele da HDZ u samoj Hrvatskoj ostane marginaliziran, a što može biti učinkovito postignuto samo ako se stranku uništi u samom njenom izvorištu – u Hercegovini. Ovo je potpuno oprečno situaciji s bosanskim Srbima,

kojima je u vremenu poslije Miloševića dopušteno da se bliskije povežu s Beogradom.«⁵

(b) Pretpolitičnost. Vanjska politika RH u vezi s Ustavom BiH nije državna (tč. 1.1.1, tč. 2.2) zbog toga što je velik dio pučanstva RH u znatnoj mjeri u pretpolitičkom stanju. Po toj je hipotezi pučanstvo RH, zbog prostornog položaja na višestoljetnom stjecištu više carstava (Zapadno Rimsko, naslijeđeno od Katoličke Crkve; Istočno Rimsko, naslijeđeno od Pravoslavne Crkve; Austro-Ugarsko i Otomansko te Mletačko; SSSR-Rusija i SAD) u pretpolitičnom stanju utoliko što se njegovi pripadnici dijele u one koji kao narod, tj. predržavna skupina, pružaju otpor, one koji se priklanjaju nekome od carstava, pa tako ni oni nisu ili su samo prividno državotvorni, i one koji se radi vlastite sigurnosti suzdržavaju od političkoga djelovanja pa se kao stanovnici drugog reda, ako za to imaju sposobnosti, iseljavaju iz RH.

(c) Prepravnost. S obzirom na to da je država, po tome što ima granice (tč. 1.3.3.ca) i što je tvori puk u tržišnom društvu (tč. 1.3.3.cba), bitno pravna zajednica, uvjerljiva je i vrijedna istraživanja također hipoteza da su glavni problem (tč. 1.1.1, tč. 2.2) i institucije (tč. 2.3.1) posljedica okolnosti da je pučanstvo RH u znatnoj mjeri u prepravnom stanju. Podrobno, da djeluje manje u skladu s državnim pravom, a više u skladu s običajima i navikama (uvjetno: socijalnim pravom) temeljnih zajednica, tj. obitelji, porodica, susjedstava, zavičaja, crkava, religija i naroda, na koje se nadovezuju djelovanja u političkim strankama, javnim uslugama i nekima privrednim granama. Na prepravnost upućuju notorna, a neistražena te velikim dijelom neistraživa djelovanja protivna državnom pravu kao što su to, posebno, zapošljavanje u javnim službama u pravilu – uz neznatne iznimke – protiv uvjeta natječaja, prekoredno i prekomjerno uživanje javnih usluga (upisa u škole, liječničkih pregleda, upravnih dozvola i potpora itd.), stjecanje prava na isporuku javnih nabava, protupravno ili mimopravno privredno poslovanje (npr. u građevinarstvu).

(d) Omasovljenje i komercijalizacija. Složeni je uzrok odvajanja pravnog i stvarnog, posebno prava i politike (tč. 2.3.2.), a time i sporedni – teorijski – problem (tč. 1.1.2.), stanje hrvatske pravne znanosti i pravnog obrazovanja izazvano omasovljenjem i komercijalizacijom pravnih studija.

⁵ <https://www.bhrg.org/bosnia/12-bosnia-herzegovina-2001-the-international.html>. Cit. po Britanska helsinška skupina za ljudska prava (24. 5. 2001.). Izvješće. U Filipović, I. (2011). *Hrvati u Daytonskim okovima* (str. 584–610). Mostar, BiH: Crkva na kamenu.

- Hrvatski studiji prava bili su najtješnje povezani sa studijem politike i drugih društvenih problema. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, koji se 1896. – 1926. nazivao i državoslovnim, izvodio je od 1960-ih do sredine 1990-ih trinaest poslijediplomskih studija, od kojih šest iz pravnih i drugih društvenih znanosti (krivičnopravne znanosti; međunarodno javno i privatno pravo i međunarodni odnosi; upravno-političke znanosti; državopolitičke znanosti; samoupravljanje i udruženi rad – ekonomski i pravni aspekti, preimenovan u ekonomske i pravne aspekte udruživanja i upravljanja u gospodarstvu; financijska teorija i politika) (v. Filipović & Sokol, 1980, str. 97–163; Pavić, 1996, str. 553–579). Danas više nijedan od navedenih studija ne postoji po nazivu ili sadržaju kao samostalni studij ili studijski smjer. Fakultet je krajem 1960-ih uveo u svoj dodiplomski studij prava pet smjerova: upravni, politički, socijalnopravni, privredni, pravosudni (Mratović, n. d., str. 80–82). Ti su smjerovi ubrzo nestali, po neslužbenim procjenama zbog toga što je najveći dio studenata upisivao pravosudni smjer.
- Nestanak smjerova dodiplomskog studija objašnjiv je povećanjem broja studenata prava, koje u pravilu smanjuje udio visokodarovitih i stoga spremnijih za znanstveni, a ne samo stručni studij. Nestanak tih smjerova te poslijediplomskih studija prava sa znatnim udjelom nepravničkih znanosti objašnjivo je komercijalizacijom koja donosi veći ugled i prihod pravnim fakultetima te nastavnicima i studentima prava čija je svrha odvjetništvo, posljednjih desetljeća posebice ono u trgovačkom pravu.

2.4. Prognoze

Ovaj odsjek samo je grub nacrt istraživanja. Pretpostavlja da će se unutar sistemski uvjeti, tj. oni (tč. 2.3.1.) institucijski i (tč. 2.3.2.) doktrinarni, unaprjeđivati, tj. mijenjati u smjeru sve veće sposobnosti RH da vodi vanjsku politiku RH u vezi s Ustavom BiH kao politiku države prema državi, i to vodeći računa ponajprije o glavnome državnom interesu RH, a to je opstanak, a uz to i o opstanku Hrvata u BiH. Stoga se prognoza sastoji od hipoteza o mogućim odnosima između, s jedne strane, izvansistemskih uvjeta (ukratko: okoline) i vanjske politike RH u vezi s Ustavom RH (ukratko: politika) i, s druge, njihovih posljedica na Ustav, odnosno ustavno uređenje BiH. Pritom prognoze pretpostavljaju da se okolina mijenja, a da se politika ne mijenja.

2.4.1. *Jednaka okolina, jednaka politika.* (a) Okolina je podjednaka onoj u tč. 2.3.3., (b) politika je podjednaka onoj u tč. 2.2., (c) mogući učinak ustaljenje je asimetrične federacije sastavljene od postojećih dvaju entiteta, a unutar Federacije BiH hrvatskih kantona, koji ne mogu promicati interese Hrvata u BiH izvan tih kantona (v. Sahadžić, 2019). To je uređenje donekle usporedivo sa Švicarskom, koju većinsko pučanstvo drži njemačkom zemljom s manjinama, a čak Talijani u Ticinu drže se kao da su jedan od triju ravnopravnih (»konstitutivnih«) naroda, s vlastitim internacionalnim odnosima itsl. No razlikuje se po tome što, prvo, BiH ostaje disfunkcionalnom zajednicom koja ekonomski zaostaje i time potiče svoje stanovnike na iseljavanje, drugo, mnogi Hrvati u BiH imaju državljanstvo RH, a time i EU-a, koje ih dodatno potiče na iseljavanje. Stoga jednaka politika u jednakoj okolini dovodi do slabljenja BiH koje je potencijalno opasno za RH.

2.4.2. *Pogoršana okolina, jednaka politika.* (a) Internacionalna okolina mijenja se tako da više ne osigurava cjelovitost BiH, npr. tako da EU slabi ili se raspada, i/ili prisutnost SAD-a u Europi slabi, i/ili treća sila nastoji promijeniti vanjske granice ili unutrašnje uređenje BiH.

(b) Politika je podjednaka onoj u tč. 2.2., i to, posebno:

- ako se nastavlja glavni tijek politike, RH upušta se, bez pripreme, u zaštitu hrvatskog naroda u BiH te ta politika eskalira u onu koju je RH vodila prema BiH od 1991. do 1994., posebice onu iz 1993. godine
- ako se provodi alternativna politika, RH ne miješa se u unutrašnje poslove BiH sve dok sigurnost RH i/ili Hrvati u BiH nisu očito ugroženi, kad RH, također bez pripreme, iskorištava prigode koje su preostale
- vjerojatan učinak i jednog i drugog tijeka politike daljnje je smanjenje broja i autonomije Hrvata u BiH po obrascu po kojemu je RH, nakon što je Hrvate BiH 1990-ih podupirala, radi svojih interesa 1995. godine pristala na ukidanje Hrvatske zajednice Herceg-Bosne (Krešić, 2017) (ovdje se ne previđaju, nego se ostavljaju po strani interesi radi kojih su mnogi Hrvati 1991. – 1995. napustili prostor Republike Srpske).

2.5. Alternative

Ovaj je odsjek, kao i tč. 2.4., samo grub nacrt istraživanja. I on pretpostavlja da će se unutarstemske uvjeti, tj. (tč. 2.3.1.) institucijski i (tč. 2.3.2.) doktrinarni, unaprijediti, tj. mijenjati u smjeru sve veće sposobnosti RH

da vodi državnu vanjsku politiku u vezi s Ustavom BiH. No, za razliku od tč. 2.4., pretpostavlja da će se okolina u tč. 2.3.3.a–c promijeniti u smjeru koji olakšava rješavanje glavnog problema priopćenja, u tč. 1.1.1. (npr. EU snaži i tješnje se povezuje, prisutnost SAD-a u Europi se povećava, treća sila koja nastoji promijeniti granice BiH slabi). Pod tom pretpostavkom, tč. 2.5.1. – 2.5.3. sadržavaju prijedlog politike RH prema Ustavu BiH koja određuje pravne granice unutar kojih RH može i treba poticati provedbu Ustava BiH i suglasiti se s njegovom promjenom.

2.5.1. RH prepoznaje kao svoj dugoročni interes sljedeće vrijednosti. (a) Domoljublje, tj. zaokupljenost ponajprije dobrom državljana koji su puk Republike Hrvatske, a ne dobrom hrvatskog naroda.

(b) Opstanak Hrvata u BiH, koji više ne smiju biti žrtvovani interesima RH, jer će time i sama RH biti nesigurna ili čak ugrožena.

2.5.2. RH prihvaća dogovor konstitutivnih naroda i državljana BiH koji ustavno uređuje BiH unutar sljedećih granica. (a) BiH je funkcionalno ujedinjena, tj. ima uz jedinstvenu vojsku i diplomaciju te novac i Ustavni sud, zajedničko pravosuđe i zajedničko upravljanje policijom, fiskom, okolišem, tržištem, radom i prometom, a uz to usklađeno i dijelom ujedinjeno školstvo, zdravstvo i mirovine.

(b) BiH je sastavljena od postojećih entiteta ili od novoustanovljenih regija od kojih je svaka ponajprije prometna i gospodarska te društvena, a ne narodna cjelina, a nadležna je u prvom redu za javni red, uređenje prostora, privredu izvan nadležnosti BiH i općina, regionalni promet itd.

(c) BiH se sastoji od općina kojih je manji broj od sadašnjega, ali su privredno snažnije te, u pravilu, većinu pučanstva svake općine čine pripadnici jednoga od naroda BiH (Mršić, 2019).⁶

– Narodnost pučanstva općine određuje se prije svega organskim zakonom BiH i mjesnim referendumima, i to na temelju popisa stanovništva, da manje vrijeda pravo na slobodan izbor narodnosti (tč. 2.2.3.b), a tek u slučaju spora na temelju podataka o narodnosti stanovnika u matičnim knjigama.

– Odredba o narodnosti pučanstva općine mjerodavna je ponajprije za odredbu pripadnosti općine zajednici općina tog naroda (tč. e).

(d) Pripadnici naroda koji čine brojniju manjinu u općini mogu se na temelju Ustava BiH povezati u manjinsku zajednicu (MZ) koja ima poseb-

⁶ Mršić, Zdravko (listopad 2019.), usmeno priopćenje autoru.

no pravo sudjelovanja u općinskim organima i ustanovama te pravo na vlastite ustanove.

(e) Općine u kojoj većinu pučanstva čine pripadnici istoga brojnijeg naroda u BiH povezane su Ustavom BiH u zajednicu općina tog naroda (dalje u tekstu: ZO). Organi ZO-a prošireni su predstavnicima MZ-a (tč. d).

- ZO je nadležan za odluke od vitalnog interesa za opstanak svog naroda u BiH koje uključuju: promjenu Ustava BiH; obrazovanje u jeziku i kulturi naroda; istraživanje povijesti i kulture naroda; javne medije na jeziku naroda; obrazovne, kulturne i informativne djelatnosti BiH itsl. Ustav BiH može se promijeniti: ako se s njim suglasio svaki brojniji ZO (npr. onaj koja ima više od deset posto stanovništva BiH); ako je u promjeni omogućeno posebno sudjelovanje manjem ZO-u (npr. suspenzivnim vetom na promjenu ustavnih odredaba o nadležnosti ZO-a i MZ-a). Ako je izbor člana Predsjedništva BiH ili člana drugoga doma parlamenta BZ-a također vitalni interes naroda, svaki brojniji ZO bira jednog člana Predsjedništva BiH i 30 % članova drugoga doma, a manje brojni ZO bira 10 % članova drugoga doma, i to svaki razmjerno broju svojih stanovnika.
- Iz tč. c–e slijedi da se, najvjerojatnije, na temelju Ustava BiH i popisa stanovništva ili matičnih knjiga, osniva hrvatski ZO. Ako je BiH ustrojena od postojećih entiteta (tč. b), organi Republike Srpske ili Federacije BiH koji su prošireni predstavnicima općina s pretežno srpskim, odnosno bošnjačkim pučanstvom te srpskih, odnosno bošnjačkih MZ-a imaju nadležnost srpskog, odnosno bošnjačkog ZO-a.

(f) Državljanin BiH može steći ili zadržati državljanstvo RH ili Republike Srbije samo na temelju *jus soli*.

2.5.3. RH unaprjeđuje postojeće uvjete zato da pogoduju ostvarenju vrijednosti iz tč. 2.5.1. Unaprjeđenje uključuje sljedeće.

(a) Ubrzani privredni razvoj RH zato da RH poveća svoju vjerodostojnost i uzvrat onima od kojih očekuje potporu za ustavni razvoj BiH, posebno Republici Srbiji i Republici Srpskoj.

(b) Mirno i prijateljsko rješenje sporova između RH i onih od kojih RH očekuje potporu za ustavni razvoj BiH, posebno graničnih sporova s BiH i Republikom Srbijom.

(c) Povezivanje s državama EU-a koje imaju veći interes za BiH kao čimbenik sigurnosti i stabilnosti u jugoistočnoj Europi, posebice sa Slovenijom.

(d) Poticanje svih triju konstitutivnih naroda BiH i drugih naroda BiH da zajednički razviju djelatnosti i ustanove za izgradnju bosanskohercegovačke nacije koju čine svi državljani BiH, uz to što su pripadnici već postojećih naroda BiH (po prilici u smislu Jergović, 2018). Te su ustanove javni mediji, nacionalna sveučilišta, nacionalne kulturne ustanove, javne škole koje njeguju nacionalne vrijednosti uz one svih naroda BiH.

(e) Uvjetovanje pristupa Republike Srbije Europskoj uniji prihvatom uređenja BiH u granicama navedenima u tč. 2.5.2.

(f) Zalaganje da BiH, usporedo s ispunjavanjem uvjeta iz tč. 2.5.2, stječe neovisnost o internacionalnoj zajednici, tj. prestaje biti internacionalnim protektoratom te postane članicom EU-a.

2.6. Zaključak

Politika predložena u tč. 2.5. podupire zaključnu hipotezu priopćenja (tč. 1.4. H4). Stoga prihvata i provedba politika imaju izgleda ublažiti ili riješiti glavni problem priopćenja (tč. 1.1.1.). Politika RH u vezi s Ustavom BiH predložena u tč. 2.5. ima niz važnih prednosti u odnosu na predvidive takve politike koje su navedene u tč. 2.4.

(a) BiH se preustrojava iz postojeće četiri teritorijalno-političke razine (tč. 1.1.2.a) u dvije glavne, a to su BiH, koja ima najvažnije državne nadležnosti, i općine, koje imaju najvažnije ispoddržavne samoupravne nadležnosti (tč. 2.5.2.a, c).

(b) Ne predlažu se korjenite promjene Ustava BiH kakve su potpuno ukidanje srpskog entiteta ili uvođenje hrvatskoga. Čak ako se kao treća teritorijalno-politička razina uvedu regije (tč. 2.5.2.b), entiteti ostaju s nadležnostima srpske, odnosno bošnjačke zajednice općina (tč. 2.5.2.e).

(c) Iako prijedlog ne uključuje uspostavu trećeg entiteta, uključuje da svaki brojniji narod u BiH (ne samo bošnjački, srpski i hrvatski) ima zajednicu općina nadležnu za vitalne interese naroda (tč. 2.5.2.b, 2.5.2.e).

(d) Prijedlog ograničava priznate vitalne interese naroda.

(e) Pripadnost narodu mjerilo je za uspostavu manjinskih zajednica i samo one okupljaju isključivo pripadnike jednog naroda (tč. 2.5.2.d). Iako je u svakoj općini u pravilu jedan narod većinski, svaka općina u pravilu je također višenarodna, stoga su takve i zajednice općina. Višenarodnost omogućava da predstavnici drugih naroda koji obitavaju u općini, odnosno

zajednici, preko organa općine i zajednice općina raspravljaju i suodlučuju o vitalnim interesima većinskog naroda, povećavajući tako sposobnost međusobnog razumijevanja i dogovaranja.

(f) Najveći se dio pripadnika istog naroda u BiH povezuje, neovisno o tome u kojemu dijelu BiH obitavaju, manjinskim zajednicama ili općinama te zajednicom općina. Taj je položaj za pripadnike svakog naroda povoljniji od onoga koji imaju pripadnici manjinskog naroda u sadašnjem entitetu ili kantonu te koji bi, da se uspostavi hrvatski kanton, imali pripadnici hrvatskog naroda koji u njemu ne obitavaju.

(g) Ako su pripadnici nekog naroda zbog nepravednih granica manjina umjesto većine, u toj općini uživaju manjinska prava (tč. 2.5.2.d) te zadržavaju, iako možda u manjoj mjeri nego da su u svojoj općini većina, prava sudjelovanja u organima zajednice općina svog naroda, a time i u odlučivanju o vitalnim interesima naroda (tč. 2.5.2.ea).

(h) Nadležnost brojnije zajednice općina (a ne pripadnika određenog naroda) da bira člana Predsjedništva BiH između bilo kojih državljana BiH (a ne između pripadnika određenog naroda) u skladu je s glavnim načelom na kojemu se temelji (inače sporna) odluka Europskog suda za ljudska prava u slučaju *Sejdić i Finci protiv BiH* (tč. 2.2.3.c), a pritom ipak omogućava pripadnicima svakoga od najbrojnih naroda da izabere jednog od svojih za člana Predsjedništva BiH.

Literatura

- Ademović, N. (2012). Ustav i demokracija: strani utjecaji i domaći odgovori – slučaj Bosna i Hercegovina. U A. Bačić (ur.), *Ustav i demokracija: strani utjecaji i domaći odgovori* (str. 105–117). Zagreb, Hrvatska: HAZU.
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2017). Demografija 2017. *Tematski bilten*, 02, 17.
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018). Anketa o radnoj snazi 2018. *Tematski bilten*, 12, 28.
- Akvinski, T. (1990). Summa theologiae. Pitanje 94.A. U Akvinski, T., *Izbor iz djela*, svezak 2. (str. 646–659) (prijevod). Zagreb, Hrvatska: Naprijed.
- Al Jazeera (2016). Rezultati popisa: U BiH živi 3.531.159 stanovnika. Pribavljeno iz <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/bih-danas-rezultati-popisa-iz-2013-godine>.
- Al Jazeera (2018). Sabor usvojio Deklaraciju o položaju Hrvata u BiH. Pribavljeno iz <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/sabor-usvojio-deklaraciju-o-polozaju-hrvata-u-bih>.

- Amadeo, K. (25. 1. 2019.). Are corporations people?: How corporations used the Constitution to expand their economic power. Pribavljeno iz <https://www.thebalance.com/corporations-are-people-4164777>.
- Andrassy, J. (1927). *Kritički pogledi na teoriju o narodnoj suverenosti*. Zagreb, Hrvatska: Merkantile.
- Aristotel (1982). *Nikomahova etika* (prijevod). Zagreb, Hrvatska: Fakultet političkih znanosti.
- Arlović, M. (2017). *Croatian community of Herzeg-Bosnia and the reorganization of Bosnia and Herzegovina*. Zagreb, Hrvatska: Novi informator.
- Babić, D. (1987–1988). Suvremena filozofija prava. *Pravni vjesnik*, 3(3-4), 323–422.
- Babić, D. (1987–1988). Suvremena filozofija prava. *Pravni vjesnik*, 4(1-2), 109–194.
- Bakšić-Muftić, J. (2005). Razumijevanje Daytonskog ustava 10 godina kasnije. *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu*, 42(1-2), 67–92.
- Biskupska konferencija BiH (29. 10. 2005.). Bosna i Hercegovina – izvor nestabilnosti i prijetnje miru ili buduća članica EU. Pribavljeno iz <http://www.orbus/aktua/2014/aktua3899.html>.
- Brozović, D. (1958–1959). O značenju i upotrebi riječi »puk«, »narod«, »nacija« i srodnih izraza. I.: Puk, narod, nacija i izvedeni pridjevi. *Jezik*, 7(4), 97–109.
- Burger, T. (1987). *Max Weber's theory of concept formation: History, laws, and ideal types* (2nd ed.). Durham, SAD: Duke University Press, <https://doi.org/10.1093/sf/56.2.710>.
- Capps, P. (2011). *Human dignity and the foundations of international law*. Portland, SAD: Hart.
- Cassese, A. (1990). Remarks on Scelle's theory of 'role splitting (dedoublement fonctionnel) in international law. *European Journal of International Law*, 1, 210–231, <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035763>.
- Cyr, H. (2015). Treaty-making of federated states in international law. Preuzeto iz <http://juspoliticum.com/article/Treaty-Powers-of-Federated-States-and-International-Law-1117.html>.
- Državni zbor Republike Slovenije (2019). Komisija za nadzor obavešćevalnih i varnostnih služb (11. 11. 2019.). Javni del Poročila o obveščevalni i protiobveščevalni dejavnosti v povezi z dogodki med RS i RH med arbitražnim postopkom pred arbitražnim razsodiščem v Haagu, EPA 841-VIII (Številka 200-15/19-12/63 EPA 841-VIII).
- Filipović, I. (2011). *Hrvati u Daytonskim okovima*. Mostar, Bosna i Hercegovina: Crkva na kamenu.
- Filipović, N., & Sokol, S. (1980). *Pravni fakultet u Zagrebu 1945-1980*. Zagreb, Hrvatska: Pravni fakultet u Zagrebu, <https://doi.org/10.3935/zpfs.69.56.14>.
- Finiinfo (2020). Hrvatska udruga za međunarodne studije. Pribavljeno iz <https://www.fininfo.hr/Poduzece/Pregled/hums/Detaljno/571584>.
- Gaura-Hodak, O. (11. 8. 2019.). Intervju: Ivo Josipović: Politika aktualne vlasti prema BiH ne postoji, svodi se na čuvanje glasova za HDZ i podilaženje nacionalizmu. *Nacional*. Pribavljeno iz nacional.hr/intervju-ivo-josipovic-politika-

aktualne-vlasti-prema-bih-ne-postoji-vec-se-svodi-na-cuvanje-glasova-za-hdz-i-podilazenje-nacionalizmu.

Greenfeld, L. (1993). *Nationalism: Five roads to modernity*. Cambridge, SAD: Harvard University Press, <https://doi.org/10.1086/ahr/98.3.821>.

Harašić, Ž. (2010). *Sudska argumentacija*. Split, Hrvatska: Pravni fakultet u Splitu.

Herberger, M. (1981). *Dogmatik: Zur Geschichte von Begriff und Methode in Medizin und Jurisprudenz*. Frankfurt, Njemačka: Klostermann.

Herberger, M. (1992). Rechtsdogmatik. U J. Ritter, K. Gründer, & G. Gotfried (ur.), *Historisches woerterbuch der philosophie*, Bd. 8 (str. 266–271). Basel, Švicarska: Schwabe.

HINA (2018.). Pusić: Deklaracija o položaju Hrvata u BiH neprihvatljiva na više razina. *Tportal*. Pribavljeno iz <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/pusic-deklaracija-o-polo-zaju-hrvata-u-bih-neprihvatljiva-na-vise-razina-20181210>.

Hobbes, T. (2004). *Levijatan* (prijevod). Zagreb, Hrvatska: Jesenski i Turk.

Hovell, D. (2015). The authority of universal jurisdiction. *European Journal of International Law*, 29(4), 427–456.

Hrvatska danas (2018.). Ministrica vanjskih poslova u sjeni Vesna Pusić čestitala Željku Komšiću na engleskom, a poruka je vrlo zanimljiva. Pribavljeno iz <https://hrvatska-danas.com/2018/10/08/ministrica-vanjskih-poslova-u-sjenive-sna-pusic-cestitala-zeljku-komsicu-na-engleskom-a-poruka-je-vrlo-zanimljiva/>.

Hrvatski narodni sabor (23. 1. 2020.). Krišto: Prava naroda važnija su od pojedinaca. *Oslobođenje*. Pribavljeno iz <http://www.hnsbih.ba/kristo-prava-naroda-vaznija-pojedinaca/#prettyPhoto>.

Hrvatska revija (2005), 5(4), 12–26, 27–34, 35–40.

Hrvatski sabor (2020). Zastupnici u Saboru. Pribavljeno iz <https://www.sabor.hr/hr/zastupnici>.

Hrvatski sabor (2020). Zastupnici u EP. Pribavljeno iz <https://www.sabor.hr/hr/eurospki-poslovi/zastupnici-u-europskom-parlamentu>.

Hrvatski sabor (2020). Životopis Ž. Zovko. Pribavljeno iz https://www.europarl.europa.eu/meps/hr/185341/ZELJANA_ZOVKO/cv#mep-card-content.

Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ) (13. 7. 2018.). Baza projekata financiranih nakon 2013. Pribavljeno iz <http://www.hrzz.hr/default.aspx?id=78&search=ys&ime=&vrsta=&rok=popolj=&key>.

International Studies Association (ISA) (2020). Pribavljeno iz <https://www.isanet.org/>.

Jergović, M. (2018). Može li čovjek biti Bosanac? *Ajfelov most*. Pribavljeno iz <https://www.jergovic.com/ajfelov-most/moze-li-čovjek-biti-bosanac/>.

Kasapović, M. (2005). *Bosna i Hercegovina: Podijeljeno društvo i nestabilna država*. Zagreb, Hrvatska: Politička kultura.

Kasapović, M. (2016). Lijphart and Horowitz in Bosnia and Herzegovina: Institutional design for conflict resolution or conflict reproduction? *Croatian Political Science Review*, 53(4), 174–190.

- Kelsen, H. (1962). *General theory of law and state*. New York, SAD: Russell & Russell.
- Khoury, S., & Whyte, D. (15. 3. 2017.). How human rights law has been used to guarantee corporations a “right to profit”. *The Conversation*. Pribavljeno iz <https://theconversation.com/how-human-rights-law-has-been-used-to-guarantee-corporations-a-right-to-profit-74593>, <https://doi.org/10.4324/9781315252964-2>.
- Krešić, M. (3. 12. 2017.). Tuđman je zbog cjelovite Hrvatske ukinuo Herceg-Bosnu, Mate Boban se tome protivio. *Večernji list*, 14–15.
- Lasswell, H. D., & McDougal, M. S. (1992). *Jurisprudence for a free society*. New Haven, SAD: The New Haven Press.
- Lalić Novak, G. (2010). *Razvoj sustava azila u Hrvatskoj*. Zagreb, Hrvatska: Društveno veleučilište u Zagrebu.
- Lalić Novak, G. (2016). *Azil: pravni i institucionalni aspekti*. Zagreb, Hrvatska: Pravni fakultet.
- Lijphart, A. (1977). *Democracy in plural societies: A comparative exploration*. New Haven, SAD: Yale University Press, <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.1979.tb00245.x>.
- Maričić, S. (1980). *Studijska biblioteka: sada i u budućnosti – stanje, problem, prijedlozi*. Zagreb, Hrvatska: Nacionalna i sveučilišna biblioteka.
- Međunarodne studije (2001–). Pribavljeno iz <https://hrcak.srce.hr/medunarodnestudije>.
- Miljko, Z. (2006). *Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine*. Zagreb, Hrvatska: Sveučilišna naklada.
- Minogue, K. R. (1968). *Nationalism*. Baltimore, SAD: Penguin.
- Modrić, S. (1. 7. 2020.). Hrvati iz BiH ne trebaju glasati na izborima u Hrvatskoj naprosto zato što oni nisu dijaspora. *Telegram*. Pribavljeno iz <https://www.telegram.hr/price/hrvati-iz-bih-ne-trebaju-glasati-na-izborima-u-hrvatskoj-naprosto-zato-sto-oni-nisu-dijaspora/>.
- Morrison, W. L. (1962). *Weber in law, science and policy terms* (Unrevised Manuscript. Not to be regarded as published).
- Mratović, V. (n. d.). Suvremeni pravni studij. U N. Filipović, & S. Sokol (ur.), *Pravni fakultet u Zagrebu 1945-1980* (str. 75–95). Zagreb, Hrvatska: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Oslobođenje (24. 10. 2018.). Hrvatski mediji: HDZ-u BiH ne smeta što su Hrvatima u RS-u četiri predstavnika izabrali Srbi; Zbog Komšićeva izbora digli su se na noge, a sada muk. Pribavljeno iz https://www.oslobođenje.ba/vijesti/bih/hrvatski-mediji-hdz-u-bih-ne-smeta-sto-su-hrvatima-u-rs-u-cetiri-predstavnika-izabrali-srbi-zbog-komsiceva-izbora-digli-su-se-na-noge-a-sada-muk-403484?fb_comment_id=1472319606204009_1473127236123246.
- Padjen, I. (2015). *Metodologija pravne znanosti: pravo i susjedne discipline*. Rijeka, Hrvatska: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Padjen, I. (2019). Pravna znanost: Kantorowiczova dioba na znanosti ili funkcije? *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 69(5-6), 633–661, <https://doi.org/10.3935/zpfz.69.56.02>.

- Padjen, I. (9. 1. 2020.). Ustavnost i zaostalost: nemogućnost društvene promjene u Hrvatskoj uslijed pravnih zapreka ustavnosti, 1. dio. *Ideje hr*. Pribavljeno iz <http://ideje.hr/ustavnost-i-zaostalost-nemogucnost-drustvene-promjene-u-hrvatskoj-uslijed-pravnih-zapreka-ustavnosti/>.
- Pavić, Ž. (1996). *Pravni fakultet u Zagrebu*, knjiga I.; *Prilozi za povijest Fakulteta*, svezak 1. Zagreb, Hrvatska: Pravni fakultet u Zagrebu.
- Peace conference on Yugoslavia, Arbitration commission (1991). Opinion No. 2. *International Legal Materials*, 31(6), 1497–1498.
- Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (PFSZ) (2020). Knjižnica. Online katalog. Pribavljeno iz https://www.pravo.unizg.hr/knjižnica/online_katalog.
- Pić, J. (2014). *Povijest države u Europi* (prijevod). Zagreb, Hrvatska: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, <https://doi.org/10.5613/rzs.44.2.3>.
- Pokrovac, Z. (1990). Suverenost puka ili suverenost nacije. *Zakonitost*, 44(3), 364–368.
- Pokrovac, Z. (2018). *Slobodno stvaranje prava: Hermann U. Kantorowicz i slobodno-pravni pokret*. Zagreb, Hrvatska: Breza.
- Posuški info (10. 11. 2019.). Izetbegović napokon protiv preglasavanja hrvatskih birača. Pribavljeno iz <https://www.posuski.info/2019/11/10/izetbegovic-napokon-protiv-preglasavanja-hrvatskih-biraca/>.
- Puhovski, Ž. (1990). Puk/Narod. U I. Prpić, Ž. Puhovski, & M. Uzelac (ur.), *Leksikon temeljnih pojmova politike: abeceda demokracije* (str. 80–83). Zagreb, Hrvatska: Školska knjiga.
- Ravlić, S. (2017). Etničko shvaćanje nacije i dvojno državljanstvo. *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 17(4), 611–638, <https://doi.org/10.31297/hkju.17.4.5>.
- Reisman, W. M. (1971). *Nullity and revision: The review and enforcement of international judgments and awards*. New Haven, SAD: Yale University Press.
- Reydams, L. (2003). *Universal jurisdiction: International and municipal legal perspectives*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Saegesser, B. (1975). *Der idealtypus Max Webers und der naturwissenschaftliche Modellbegriff: Ein begriffskritischer Versuch*. Basel, Švicarska: Birkhaeuser.
- Sahadžić, M. (2019). Mild asymmetry and ethnoterritorial overlap in charge of the consequences of multinationalism. A country study of constitutional asymmetry in Bosnia and Herzegovina. U P. Popelier & M. Sahadžić (Eds.), *Constitutional asymmetry in multinational federalism: Managing multinationalism in multi-tiered Systems* (str. 47–76). Oxford, UK: Palgrave, https://doi.org/10.1007/978-3-030-11701-6_3.
- Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske (2020). *Hrvati u Bosni i Hercegovini*. Pribavljeno iz <http://www.hrvatiizvanrhr/hmiu/hrvati-u-bosni-i-hercegovini/41>.
- Šimonović, I. (2005). Could and should have we done better at Dayton? A lesson on peace-building and state-building. *Croatian International Relations Review*, 11(40-41), 115–120.
- Tuđman, F., Predsjednik Republike Hrvatske (9. 8. 1990.). Politička i metodološka polazišta te političko-pravna načela za izradu Ustava Republike Hrvatske. *Izvjешća Hrvatskog sabora*, br. 3.

- United Nations and the rule of law (n. d.). What is the rule of law. Pribavljeno iz <https://www.un.org/ruleoflaw/what-is-the-rule-of-law>.
- United Nations General Assembly UNGA/L/3571 (10. 10. 2018.). Without clear definition, universal jurisdiction principle risks misuse, abuse, Sixth committee speakers warn.
- United Nations, Human rights, Office of the High commissioner. (n. d), Rule of law – Democracy and human rights. Pribavljeno iz [ohchr.org/EN/Issues/RuleOfLaw/Pages/Democracy.aspx](https://www.unhcr.org/EN/Issues/RuleOfLaw/Pages/Democracy.aspx), https://doi.org/10.1163/1570-6664_iyb_sim_org_2052.
- Vele, F. (prosinac 2018). Vesna Pusić: Deklaracija je sramna!. *Radio Sarajevo*. Pribavljeno iz <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/regija/vesna-pusic-deklaracija-je-sramna/321360>.
- Visković, N. (1982). *Pojam prava: prilog integralnoj teoriji prava*. Split, Hrvatska: Logos.
- Visković, N. (1997). *Argumentacija i pravo*. Split, Hrvatska: Pravni fakultet u Splitu.
- Weber, M. (1968). »Objektivitaet« sozialwissenschaftlicher und soziopolitischer Erkenntnis. U M. Weber (ED.), *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre* (3. Aufl.). Tuebingen, Njemačka: Mohr.
- Zovko, Lj. (2012). Bosna i Hercegovina, ustavi i demokracija, strani utjecaji i domaći organi. U A. Bačić (ur.), *Ustav i demokracija: strani utjecaji i domaći odgovori* (str. 67–70). Zagreb, Hrvatska: HAZU.

Pravni propisi

- Deklaracija o položaju hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, NN 118/18
- Povelja Ujedinjenih naroda, NN-MU, 15/93, 7/94
- United Nations General Assembly (UNGA) (10. 12. 1948.). Resolution 217A. Universal Declaration of Human Rights.
- United Nations General Assembly (UNGA) (24. 12. 1960.). Resolution 1514. Declaration on granting the independence to colonial countries and peoples.
- United Nations General Assembly (UNGA) (16. 12. 1966.). Resolution 2200A. International covenant on civil and political rights (na snazi 23. 3. 1976.).
- United Nations General Assembly (UNGA) (16. 12. 1966.). Resolution 2200A. International covenant on economic, social and political rights (na snazi 3. 1. 1976.).
- United Nations General Assembly & United Nations Security Council (UNGA & UNSC). A/50/79C, S 1995/999. General framework agreement for peace in Bosnia and Herzegovina.
- United Nations. United Nations Charter. Pribavljeno iz <https://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/>.
- Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list SFRJ, 9/1974
Vijeće Europe (1995), H (95) 10. Europska konvencija za zaštitu nacionalnih ma-
njina. Pribavljeno iz <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/displayDCTMContent?documentId=09000016800c10cf>.

Zakon o državljanstvu, NN 53/91, 28/29, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19

Sudska praksa

Citizens United v. Federal Electoral Commission, 588 US 2010

European Court of Human Rights (ECHR) (2009). Case of Sejdić and Finci v.
Bosnia and Herzegovina (Applications nos. 27996/06 and 34836/06).

European Court of Human Rights (ECHR) (2019). Sejdić and Finci - After 10 ye-
ars of absence of progress, new hopes for a solution for the 2022. Pribavljeno
iz <https://www.coe.int/en/web/execution/-/sejdic-and-finci-after10-years-of-absence-of-progress-new-hopes-for-a-solution-for-the-2022-elections>.

Permanent Court of Arbitration (PCA) (2016). 166428. In the matter of an arbi-
tration under the arbitration agreement between the government of the Re-
public of Croatia and the government of the Republic of Slovenia, signed on
4 November 2009, the partial award, 30 August 2016, Annex SI-1040.

Permanent Court of Arbitration (PCA) (2017). 200993 Case No. 2012-04. In
the matter of an arbitration under the arbitration agreement between the go-
vernment of the Republic of Croatia and the government of the Republic of
Slovenia signed on 4 November 2009, Final award 29 June 2017.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine (1. 1. 2016.). U 23/14.

Ustavni sud RH (2011). U-I-3597/2010, U-I-3847/2010, U-I-692/2011, U-I-
898/2011, U-I-994/2011, tč. 30.2. NN 93/11.

Vrhovni sud RH. Rev-318/1998-2.

Županijski sud u Zagrebu. Posl. br.: XVII Gž-2818/98-2.

DIPLOMACY WITHIN LIMITS OF THE LAW: CROATIA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary

The paper deals with the main problem of the Republic of Croatia's foreign policy on the Constitution of Bosnia and Herzegovina, which fails to alleviate the social (political, economic, cultural, etc.) inadequacies of Bosnia and Herzegovina that can and ought to be solved within the limits of the law. It is of meagre success because it is a policy of political parties rather than of a nation-state. The mainstream policy is ethnicist. Its alternative ignores the fact that the Republic of Croatia, as a party to the Dayton Peace Agreement, whose part is the Constitution of Bosnia and Herzegovina, is by international law entitled to demand other parties, including Bosnia and Herzegovina, to observe and change the Agreement. The subordinate problem is a paucity of knowledge provided by legal scholars in the Republic of Croatia about the main problem. The knowledge deficit is a consequence of the lack of interest in the policy and oversight of its legal ramifications.

The principal goal of the paper is the preparation of a research-project within integral legal scholarship supplemented by original legal dogmatics and adjusted policy analysis.

The principal hypotheses are that the past policy can be ascribed to Croatian institutions (legalistic order, ethnic state, parochial studies) and their environment (dependence on foreign powers, pre-political and pre-legal conditions of the Croatian population); and that the same policy, even in a stable environment, should be expected to facilitate threats to the very existence of Bosnia and Herzegovina and Bosnian Croats, thus greatly endangering the Republic of Croatia. On the assumption that the environment, as well as the institutions and doctrines improve, the paper proposes a state policy as an alternative to past partisanship, with a view of re-instituting Bosnia and Herzegovina as a functional nation-state, establishing local and cultural autonomy, and retaining the constitution-making power of each major ethnic community in Bosnia and Herzegovina. The expected consequences are the strengthening of Bosnia and Herzegovina, Bosnian Croats, and the Republic of Croatia, in line with the values and principles of the inquiry.

Keywords: Republic of Croatia's foreign policy, Constitution of Bosnia and Herzegovina, Dayton Peace Agreement 1995, law and policy, the State, people, nation